

FARŞA'DA "SER" KELİMESİ

MEHMET KANAR

Farsça'da "ser" kelimesinin çeşitli şekil ve anlamlarda yazılıp söylenişinin zenginliği dikkat çekici olduğundan, bu kelimenin tek başına isim, zarf ve sıfat halinde, edatlarla birlikte, bir yardımcı fiille beraber, deyim halinde, yer ve zaman bildiren son ek "pesvend" olarak kullanılışları ile içinde bu kelimenin geçtiği atasözlerini tespit etmeye çalıştık. Bu maksatla, muhtelif sözlükler ve gramer kitapları yanında, klasik ve modern farsça ile yazılmış şaheser niteliğindeki bazı eserleri de tarayarak sözlüklere girmeyen kelime, fiil ve deyimleri çıkarmak suretiyle, bunların bir kısmına örnekler vermeye gayret gösterdik. Prof.Dr. A.Naci Tokmak yıllardır farsça atasözleri üzerinde uğraştığından ve ilk baskısından sonra genişletilmiş ikinci baskı üzerindeki çalışmalarını tamamlamak üzere olduğundan, hemen hemen 900 madde başını ihtiva eden bu çalışmada, içinde "ser" kelimesinin geçtiği atasözlerini sadece bir liste halinde vermekle yetindik.

Bu çalışmanın ileride, geniş bir kaynak taraması yapılarak ve örneklerle zenginleştirilerek daha kapsamlı bir hale getirilmesine gayret edilecektir.

"ser" kelimesinin Farsçada tek başına, edatlarla birlikte, bir yardımcı fiille birlikte, deyim içinde kullanılışı, bu kelimenin son ek olarak kullanılışı, "ser" ile türetilen kelimeler ve bu kelimelerle oluşturulan fiil ve deyimler ile içinde "ser" kelimesinin geçtiği atasözleri şeklinde tasnif edilerek incelenmesi mümkündür.

I. "SER" KELİMESİNİN TEK BAŞINA KULLANILIŞI:

Muhtelif sözlüklerden ve tarama yaptığımız eserlerden tespit edebildiğimiz kadarıyla, Farsça'da "ser" kelimesi tek başına kullanıldığında madde ismi, mânâ ismi, sıfat, zarf ve edat olarak şu anlamlara gelmektedir:

Baş; ferd, kişi; fikir; güç, kudret; komutan, ordu komutanı, kuvvet komutanı; başkan, önder, lider; ileri gelen; istek, arzu, heves; öz, saf, arı, halis; bazı hayvanlar (at, katır ve avcı kuşlar) için sayı olarak kullanılır (msl. bir baş inek); üst, üstü, üstünde, üzerinde; vakti, zamanı; hakkında, konusunda,

dair, ilişkin; sebep, neden; temel, esas, asıl; kapı sürgüsü; koruyucu, hâmi; başlangıç; üstün; taraf; yüzünden, sebebiyle; uç; köşe; kapak, ağız; -de, -da; kenar; orta.

من فلانم و این همان سنگست که در فنون تاریخ بر سر من زدی (1)

جهان عشق را پای و سری نیست

بجز خون دل انجا رهبری نیست (2)

سر مردان دین صدیق اکبر امام صادق اصحاب محشر (3)

جوان گوید خدایا در چنین جای

که نه سر دارد این وادی و نه پای (4)

سر مردان عالم مصطفی بود بین تا در ره دنیا کجا بود (5)

ساروان رخت بدر وازه میر کان سر کو

شاهراهیست که منزلگه دلدار منست (6)

تا سر زلف تو در دست نسیم افتاست

دل سودازده از غصه دو نیم افتاست (7)

سر چشمه نباید گرفتن پبیل چو پر شد، نشاید گذشتن پبیل (8)

سواره تا سر کرسی بر آمد که او صاحب براق و منبر آمد (9)

ز آب چشمه خضر عالی انساب زده هر شب سر کوی تو را آب (10)

سخن را سر است ای خردمند و بن میاور سخن در میان سخن (11)

سر نسیم میراث دعواشان شد

بزلف اگر ببری جان بی قرار از ما

فدای یک سر موی تو صد هزار از ما (12)

پیش از قدح ساقی و بردار سر خم

بگسی در عیش که دست تو کلید است (13)

ولی با وجود این شاگردان سر درس او مؤدب بودند و از او حساب می

بردند (14)

گاه‌های مرتب بر... میرزا حسینعلی شر روز صبح سر ساعت معین

میداشت (15)

چرا سر حرفهای پوچ و قتمان را تلف بکنیم؟ (16)
روز بروز گنده تر میشد، نا اینکه سر نه ماه و نه ساعت، و نه دقیقه خدیجه
خانم زائید (17)

داش اکل سر قمه اش را بزمین کوبید (18)
گردشهایی که با دوستانش سر قبر سعدی و بابا کوهی کرده بود، بیاد
آورد (19)

با سر انگشتش یخ را دور کاسه آبی میگردانید (20)
هیچ آقا، سر شب بود که او را به خانه مان آوردند (21)
وقت مرخصی آنها سر بیچ بیت دیوار پنهان میشد (22)
سر راه او مرغ فروشی پهلوی سبد خودش نشسته بود (23)
همایون خط کوتاه و بریده بریده بهرام را روی پاکت شناخت با شتاب سر
آنها باز کرد (24)

خرد بر همه نیکوئی ها سر است تو چیزی مدان کز خرد برتر است (25)
شده آنچه بر سرش بخردان ستاره شناسان و هم موبدان (26)

II. "SER" KELİMESİNİN EDATLARLA BİRLİKTE KULLANILIŞI:

"ser" kelimesi bir edatla birlikte kullanıldığında şu anlamlara gelmektedir:

از سر (ز سر)

Baştan, başından; yeniden, tekrar.

دگر ره تازه شد گلنار رویش ز سر در حلقه زد زنار مویش (27)

از سر

Yoluyla, ile, sebebiyle, yüzünden, için, -erek.

مگر يك روز ان زن از سر قهر طعامی برد شه را کرده پر زهر (28)

بر او رفت شبلی از سر مهر بدو گفت ای جوان مشتری چهر (29)

زمانی سر فرو برد از سر حال پس آنکه گفت ای پرسنده قال (30)

مرحبا ای بیبا، مشتاقان بده پیغام دوست

تا کنم جان از سر رغبت فدای نام دوست (31)

چو شد قفل از سر صدقش سر انداز چرا قفل از دل خصمش نشد باز
(32)

اندر سر

İçin, uğruna, yoluna, yolunda, uğruna.

آنکس که بدینار و درم خیر نیندوخت
سر عاقبت اندر سر دینار و درم کرد (33)

بالای سر

Başında, başucu, başucunda, başunuda.

مسکین درین سخن بود که پادشه پسری از لشکریان دور افتاده بود بالای
سرش ایستاده همی شنید (34)

بر سر

Başucu, başucunda, başında, üstünde; -de, Da; üstüne, üzerine; etrafında; or-
tasında; -e,-a; önünde, huzurunda; yanısıra, ek olarak; hâmi.

عفا لله چین ابرویش اگرچه ناتوانم کرد
بعشوه هم پیامی بر سر بیمار می آورد (35)

بر سر تربت من با می و مطرب بنشین
تا ببویت ز لحد رقص کنان بر خیزم (36)
شخصی همه شب بر سر بیمار گریست
چون روز آمد، بمرد و بیمار بزیست (37)

یکی صوفی گذر میکرد ناگاه عصائی زد سگی را بر سر راه (38)
زمانی در کنار شیخ رفتی زمانی بر سر سجاده خفتی (39)

بر سر تربت ما چون گذری، همت خواه
که زیارتکه رندان جهان خواهد بود (40)

سخن بر این مقرر شد که یکی بتجسس ایشان برگماشتند و فرصت نگاه
میداشتند تا و آتی که بر سر قومی رانده بودند و مقام خالی مانده (41)

تو میدانی که در وصف تو "عطار" بسی گردید بر سر همچو پرگار (42)

ببردندش بصرای بر سر راه روان کردند سنگ از چار سو گاه (43)
در این ده عادت اینست ای همیز که هرکو از خراجی گشت عاجز

- کشد بردارش این ظالم نگوئسار کنون خواهد کشیدش بر سر دار (44)
 یکنی بر سر راهی مست خفته بود (45)
 کسی را بر سر ما شاه گردان وگرنه پادشاهی کن چو مردان (46)
 تو بر سر قدر خویشتن باش و وقار بازی و ظرافت بندیمان بگذار (47)
 لحظه یی باش که از شوق تو آیم بهوش
 گر پی پرسش ما آمده یی بر سر ما (48)
 بسر

Tarafına, -e doğru, başında, başına, yanına.

- چو باران را قریب العهد حق یافت بسر پیشش باساقبال بشافت (49)
 کس نبیند که تشنگان حجاز بسر آب شور گرد آیند (50)
 سر در بیابان نهاد و همی رهت تا تشنه و بی طاقت بسر چاهی رسید (51)
 خری که بینی و باری بگل در افتاده
 بدل برو شفقت کن ولی مرو بسرش (52)
 تا سر

Başına kadar, -e kadar.

- نهاده نیم خشتی زیر سر در پلاسی تا سر زانو ببر در (53)
 در سر

Yolunda, yoluna, uğruna, uğruna, için.

- چو شمع صبحدم ز مهر او روشن
 که عمر در سر این کار و بار خواهم کرد (54)
 مکن نماز بر ان هیچ کس که هیچ نکرد
 که عمر در سر تحصیل مال کرد و نخورد (55)
 در سر کار تو کردم دل و دین با همه دانش
 مرغ زیرک بحقیقت منم امروز و تو دامی (56)

III. "SER" KELİMESİNİN BİR YARDIMCI FİLLE BİRLİKTE KULLANILIŞI

"Ser" kelimesi kendisinden sonra gelen bir yardımcı fiille birlikte birleşik fiiller teşkil etmekte ve şu anlamlarda kullanılmaktadır:

سر آمدن

Sonlanmak, sona ermek, bitmek, sonuçlanmak, nihayete remke, bitmek.

گفتم غم تو دارم گفتا غمت سر آید

گفتا : اگر بر آید . گفتم که ماه من شو (57)

بدو گفتند: اگر طوفان در آید جهان بر خنق سر گردان سر آید (58)

فراوان غم و شادمانی شمرد چو روز درازش سر آمد، بمرد (59)

سر آوردن

Sona erdirmek, bitirmek, sonuçlandırmak; başını yaklaştırmak.

سر فراگوش من آورد، باواز حزین

گفت: ایعاتیق دیرینه من، خوابت هست؟ (60)

سر افتادن

Vukûbulmak; haberdar olmak; haddini aşmış olmak; fazla olmak.

سر افراشتن (سر افراختن)

Kıvanç duymak, iftihar etmek, baş yüceltmek; başını kaldırmak.

جز چشمت سوده خواهد گشت در خاک سر منظر چه افرازی به افلاک؟ (61)

چو اندر ملک درویشی سر افراخت قبیای مسکنت را در بر انداخت (62)

نداری هیچ گردن سر میفران حساب خصم از گردن بینداز (63)

سر افتادن

Baş savurmak, baş uçurtmak; gururla, sarhoşlukla veya coşkuyla baş sallamak.

سر افکندن

Utanmak; baş düşürmek.

زنخدانسی سر مردان فکنده بمردی گوی در میدان فکنده (64)

سر انداختن

Gururla, sarhoşlukla veya coşkuyla başını sallamak.

سر اوشاندن

Baş savurmak, baş uçurtmak; gururla, sarhoşlukla veya coşkuyla baş sallamak.

سر باختن

Başından olmak, canından olmak, başını feda etmek.

نه هر سخن که بر آید، بدوید اهل شناخت.

بسر شاه سر خویشتن نشاید باخت (65)

اگر چو شمع جنت بود فاروق چو شمع او باخت سر در راه معشوق (66)

سر بردن

Kesik baş taşımak; hızlı hızlı gitmek; zaman geçirmek, yaşamak.

سر بریدن

Baş kesmek, baş vurmak, boyun vurmak; şontmak, kalem açmak.

چو اسمعیل کیش تو تنزیده بسر قربان شده سر نابریده (67)

چو شمعی گر برندم سر، چه باک است ؟

نیارم سجدهء بت خان هلاک است (68)

قلم را سر بریدن سخت زیباست، وگرنه زو نبیند کس خط راست (69)

ببرد سر و تاج ضحاک را سپارد کمربند او خاکرا (70)

سر بستن

Başını bağlamak.

بیار انبان چو سر محکم ببستی به پیش اسب من نه باز رستی (71)

سر پریدن

Başı kesilmek, başı uçmak.

سر پیچیدن

Baş kaldırmak, itaatsizlik etmek, isyan etmek; yüz çevirmek.

که لعنت، خوتستر آید از تو صد بار که سر بییدن از تو سوی اغیار (72)

سر تابیدن

Baş kaldırmak, isyan etmek, itaatsizlik etmek; yüz çevirmek.

جوان گفتش دلم بردی و جانی چگونه از تو سر تا بم زمانی؟ (73)

سر نافتن

Baş kaldırmak, isyan etmek, itaatsizlik etmek; yüz çevirmek.

سر تراشیدن

Başını kazımak, saç tıraşı olmak.

هزار نکتهء باریکتر ز مو اینجاست

نه هر که سر تراشد قاندری داند (74)

Başında bit aramak.

سر جستن

Baş sallamak; takdir etmek, övmek, beğenmek.

سر جنبانندن

Baş sallamak; takdir etmek, övmek, beğenmek.

سر جنبانیدن

Baş kaşımak; pişman olmak; cevap vermekten âcez kalmak.

سر خاراندن

Baş kaşımak; ümitsizliğe kapılmak; ihmal etmek; düşman karşısında âciz kalmak; utanmak; hile yapmak; bahane bulmak.

سر خاریدن

Fidye ödemek.

سر خریدن

Yenilgiden dolayı üzüntüye düşmek; yüz çevirmek; nefret etmek; umduğunu bulamamak.

سر خوردن

از سر تا سر زندگی‌ش بیزار شده، از همه چیز و همه کس سر خورده
بود. (75)

Başlamak; serbest bırakmak.

سر دادن

تیب هنگام، موقع فرو نشانندن تشنکیء شاه نغمهء دیگر، سر داد
سر داشتن (ترازو)

Bir kefe ağır çekmek.

سر دواندن

Yalan vaatlerle oyalamak.

سر دوانیدن

Yalan vaatlerle oyalamak.

سر رسیدن

Çıkagelmek, yetişmek.

دش اکل مثل اجل، معلق سر رسید و یکمشت متلك بارش کرد، باو گفته
بود. (76)

سر رفتن

Kaynayıp taşmak; ölmek; başı kesilmek.

آنچه آن مهر نوام در دل و جان جای گرفت

که اگر سر برود، از دل و از جان نرود (77)

محمود بود عاقبت کار درین راه که سر برود در سر سودای ایازم (78)

سر زدن

Baş vurmak, baş kesmek; bitki baş vermek; güneş doğmak; incelemek; uğramak; çıkagelmek; gidip birinden haber almak; kötü bir iş yapmak; değiştirmek; ulaşmak, bâliğ olmak; vukûbulmak.

بگذر چو نسیم از سر این باغ که در وی

هر جا که گلی سرزده بیخار و خسی نیست (79)

غم مخور اهلی ز چاک سینه کز اقبال عشق

یوسف جان سر زدد آخر ز جیب چا؛ ما (80)

سر سپردن

Itaat etmek, uymak.

سر شدن

Başarılı olmak, yükselmek; ölmek; başlamak; düzene girmek; bitmek.

سر شدن (قلم)

(Kalem) açılmak.

سر کردن

Başına dikmek; bir yere girmek; kolaçan etmek; anlaşmak; yaşamak, uyum içinde birlikte olmak, geçinmek; canından olmak; baş göstermek; başlamak.

آنکس که بدینار و درم حیرتیندوخت

سر عاقبت اندر سر دینار و درم کرد (81)

حذر کن ز دود درونهای ریش که ریش درون عاقبت سر کند (82)

سر کردن (قلم)

Kalem yontmak, kalem açmak.

سر کردن (مهم)

İşî düzene sokmak.

سر کشیدن

İsyân etmek, baş kaldırmak, itaatsizlik etmek; incelemek; başına dikmek;

yönelmek; uğramak; reddetmek.

بلطافت، چو بر نیاید کار، سر ببی حرمتی کشد ناچار (83)

کسی کو در میان خاک و خون... چرا سر میکتند چو سرنگون است. (84)
وقتی که توی خانهء ملا اسحق یهودی، یک بطر عرو دو آتشفه را سر میکشید
و... (85)

سر کوبیدن

Baş ezmek, sindirmek.

سر مار بدست دشمن بکوب (86)

از آن مار بر یای راعی زند که ترسد سرش را بکوبد بسنگ (87)

سر گرفتن

(Bir iş) bitmek; almak; muvafakat etmek; başlamak; baş kesmek.

سر گشادن

(Kadınlar) matem sırasında saçlarını dağıtmak.

سر مالیدن

Yüz sürmek.

درویتی را دیدم، سر بر آستان کعبه همی مالید (88)

سر نهادن

Baş koymak, canını feda etmek; başını alıp gitmek; iltifat etmek; yönelmek;
uyumak; başlamak.

چو یحیی سر نهاده افسرت را منادی گرشده هارون درت را (89)

زر بده مرد سپاهی را تا سر بنهد و گرش زر ندهی سر بنهد در عالم (90)

صد ره اگر ز سجده بپایش نهیم سر کی سر بما نهد صنم تند خو، ما (91)

گر این راز بر ما ببايد گشاد و گر سر بخواری ببايد نهاد (92)

IV. "SER" KELİMESİNİN DEYİM İÇİNDE KULLANILIŞI

"ser" kelimesinin önemli bir özelliği de, içinde isim, edat ve birleşik sıfat halinde bulunduğu deyimfiil (ibâret-i fi'lî)lerle oldukça geniş bir kullanım alanına sahip olmasıdır.

از سر آغاز کردن

Baştan başlamak.

از سر افتادن

Terketmek; kalmamak.

دیگر با دوستانش جوششی نداشت و آن شور سابق از سرش افتاد (93)

از سر افکندن

Bırakmak.

سر افران این ره دان بلندند که کلی سرکشی از سر فکندند (94)

از سر باز کردن

Gidermek; defetmek; başından savmak.

همه خیالش این بود که این دو تا نانخور زیادی را از سر خودش باز کند

و دل فارغ با رقیه خانه را خلوت بکند (95)

از سر بدر آوردن

Başından çıkarmak.

ماجرا کم کن و باز آ که مرا مردم چشم

خرقه از سر بدر آورد و بشکرانه بسوخت (96)

از سر بدر کردن

Unutmak, aklından çıkarmak.

پدر گفت: ای پسر، خیال محال از سر بدر کن و یای قناعت در دامن سلامت

کش (97)

از سر بردن

Unutmak, hatırdan çıkarmak.

خیال «سرتوانم ز سر برد» مرا این کار می باید بسر برد (98)

از سر بر کشیدن

Yüzünü açmak; örtüyü kaldırmak, peçeyi kaldırmak.

چو هر دو خواهران رویش بدیدند ز شوقش مقنع از سر برکشیدند (99)

از سر بیرون کردن

Başından atmak; hatırdan çıkarmak.

دوش سودای رخس گفتم ز سر بیرون کنم

گفت کو زنجیر تا تدبیر این مجنون کنم؟ (100)

از سر پیمان رفتن

Ahdini bozmak, sözünden dönmek.

در ازل بست دلم با سر زلفت، پیوند
تا ابد سر نکشد وز سر پیمان نرود (101)
از سر پیمان گذشتن (برگشتن)

Anlaşmayı bozmak.

از سر چیزی (در) گذشتن

Bir şeyden vazgeçmek; başışlamak, affetmek.

این بگفت و طایفه ای از ندمای ملک با وی بشفاعت یار شدند تا ملک از
سر خون او در گذشت (102)

حالا نه دیدنم خدا از سر تقصیرم میگذرد یا نه (103)

ملک مؤید او را بدین مردانگی محمدت فرمود و سیهسالاری درگاه خود
بدو داد و آن مرد از سر عیاری در گذشت و از معاریف شهر نیشابود
گفت (104)

از سر در شدن

Yoldan çıkmak.

ملامت کرد حوا را از سر باز که از سر در شدی با دیو دمساز (105)

از سر رفتن

Unutulmak, hatırdan çıkmak.

کودکانرا هیبت استاد نخستین از سر برت و معلوم دومین را اخلاق ملکی
دیدند (106)

هوای کوی تو از سر نمی رود آری غریب را دل سرگشته با وطن باشد (107)
از سرش هم زیاد است

Kapasitesinden fazla, kapasitesini de aşıyor, onun harcı değil.

از سر گذشتن

Başından aşmak.

ایاز سیمبر چون برگزشتی ز اشکش آب او از سر گذشتی (108)

از سر گرفتن

Baştan almak, baştan başlamak, tekrar başlamak, yeniden başlamak.

از سر نهادن

Unutmak, aklından çıkarmak; ters çevirmek; bırakmak, vazgeçmek;

başından çıkarmak.

بسر سبز تو ای سرو که گر خاک شوم

ناز از سر بنه و سایه برین خاک انداز (109)

همی خادم ز سر دستار بنهاد به بیش گریه باستغفار استاد (110)

تا چند خشم و ناز و کین؟ برخیز و باز از در در آ

عاشق کشی از سر به ، عاشق نواز از در در آ (111)

از سر وا کردن

Çeşitli hilelerle başından uzaklaştırmak, başından savmak; iskambil oyununda büyük kağıt için küçük kağıt atmak.

از سر و کول بالا رفتن

Özlem ifadesi olarak birinin kucağına sarılmak; omuzlarına çıkmak; aşırı izdiham olmak; (millet) birbirinin üstüne çıkmak.

وقتی که می نشستیم از سر و کونم بالا می رفت، پوزه اش را بصورت می

مالید (112).

از يك گریبان سر بیرون آوردن

Biriyle birlikte olmak, biriyle düşüp kalkmak; birbiriyle dost olmak.

اندر سر افتادن

Kapılmak, sevdasına düşmek.

حباب را چو فتد باد نخوت اندر سر

کلاه داریش اندر سر شراب رود (113)

بالش زیر سر نهادن

Hoşgeldin diyerek birini sevindirmek, hoş karşılamak.

بر سر آمدن

Galip olmak, luzaffer olmak; tercih edilmek; üstün gelmek; vukûbulmak; sona ermek; az bir şey kalmak; başına gelmek, başından geçmek; geride bırakmak, öne geçmek.

یکی از طراران ماوراء النهر که در عیار پیشگی از اقران بر سر آمده بود،

وقتی به نیشابور افتاد (114)

چو اندک چیز از وی بر سر آمد کلاغ از هر سوئی جوقی در آمد (115)

چو اشک و آتش آید افسر او بداند آنچه آید بر سر او (116)

بر سر آوردن

Bitirmek, sona erdirmek; yok etmek; üstün gelmek, galebe çalmak.

بر سر چیزی بودن

Uhdedar olmak, uhdesinde bulundurmak, taahhüt altında bulunmak; fikrinde olmak, düşüncesinde olmak, niyetinde olmak.

بر سر آنم که گرز دست بر آید دست بکاری زخم که غصه سر آید (117)

بر سر دست، در آمدن

Ortaya çıkmak, meydana çıkmak, zahir olmak.

بر سر زبان بودن (افتادن)

Meşhur olmak, adı dillerde dolaşmak.

بر سر کار آوردن

Teşvik etmek, rağbet ettirmek; iş başına getirmek.

بر سر کاری رفتن (شدن ، گرفتن)

Meşgul olmak, işiyle ilgilenmek.

بر سر کسی رفتن

Başından geçmek, başına gelmek.

پرسیدند : از کجائی و بدین جایگه چون افتادی؟ برخی از آنچه بر سر او رفته بود اعادت کرد (118)

سر ارادت، ما و استان حضرت دوست.

که هرچه بر سر ما می‌رود، ارادت اوست. (119)

هرچه رود بر سرم چون تو پسندی، رواست

بنده چه دعوی کند؟ حکم خداوند راست (120)

بر سر کسی گذشتن

Yanından geçmek.

آورده اند که یکی از «ستم دیدگان بر سر او بگذشت و در حال تباه او تأمل کرد (121)

بر سر نهادن

İtaat etmek, gönülden kabul etmek; baş üstünde tutmak, başına geçirmek.

کلاهی از نم بر سر نهاده بد و نیک جهان بر در نهاده (122).

بسر آمدن

Sona ermek, bitmek; ölmek; kaynamak; gelip geçmek; başa gelmek.

که این عقوبت بر من بیاید، نفس بسر آید و بزده آن بر تو جاوید...
بماند (123)

و از آنچه که میدترسیدم بسرم آمد... (124)

ما که افروخته ایم آتش دل شمع صفت.

هرچه آید بسر ما، همه از خامیء ماست (125)

بسر آوردن

Yok etmek.

که بر من زمانه کی آرد بسر کرا باشد این ناچ و تخت و کمر؟ (126)

بسر آوردن مدت چیزی

Bitirmek, tamamlamak, doldurmak, sona erdirmek, süresini doldurmak.

مدت حمل بسر آورده و مرین درویش را همه فقیرهء درویشی حامله بود

عمر فرزند نیامده بود (127)

بسر افتادن

Baş üstü düşmek; bozguna uğramak.

بسر افتادن فکری (خیالی)

Aklına bir fikir gelmek; hatırına gelmek.

بسر اندر آمدن

Tökezlemek, sendelemek, tökezleyip yere kapaklanmak.

بسر بردن

Sona erdirmek; sonuna kadar götürmek; sözünde durmak; vakit geçirmek; yaşamak; dert ortaklığı etmek; muvafakat etmek; söylemek, inşâd etmek; kemâle erdirmek; üstesinden gelmek.

ماک فرمود استاد را خلعت و نعمت دادن و بسر را زجر و ملامت کرد که با

پروردهء خویش دعویء مقاومت کردی و بسر نبردی (128)

در آنجا رفت و شد مشغول طاعت بسر میبرد عمری در قناعت (129)

سر خسی بود پیری، خالوش نام بسر بردی بسی با خضر ایام (130)

...در مدت چهار سال که لاله در آلونک خداداد بسر برد، (131)

بسر خواندن

Fethalı okumak, üstünlü okumak.

بسرِ خود بودن

Apayrı olmak, müstakil olmak, kendine özgü olmak.

بسر در آمدن

Baş üstü düşmek, yere kapaklanmak; kaymak; tökezlemek; muradına erememek.

کارها بیهیبر بر آید و مستعجل بسر در آید

بچشمِ خویش دیدم در بیابان (132)

بسر دواندن

Hızla koşturmak.

بسر دویدن

(Saygı için) hızla koşmak; birinin emrini yerine getirmekte acele etmek.

بسر رسیدن

Sona ermek, bitmek; yok olmak.

بسر رفتن

Sonuçlanmak; kaynamaya başlamak; taşmaya başlamak; geçip gitmek.

عمرم همه در تیرگی هجر به سر رفت

داد از شبِ هجرِ تو مگر روزِ جزا نیست؟ (133)

من بسرِ گر میروم جرمی ندارم زانکه تو

هر دم آتش می فروزی دیگرِ سودای مرا (134)

بسر رفتن کار

(Bir iş) bitmek.

بسر زدن

Başa vurmak; bitirmek, sona erdirmek; muvafakat etmek; aklına esmek; delirmek, gelenler gelmek, heyheyleri gelmek.

همانوقت که وسوسهء عشق بسرش زد، میان اطاق را بند کشید و با یک

پرده آنها جدا کرد تا خوابگاهشان از هم مجزا باشد (136)

بسر شدن

Sona ermek; ölmek; geçip gitmek.

شبانروزی عبادت بود کارش بسر شد در عبادت روزگارش (136)

بدین امید بسر شد، دریغ، عمر عزیز

- که آنچه در دلم است، از درم فراز آید (137)
همه عمرم در افسانه بسر شد که خواهد از یی عمری دگر شد (138)
بسر قلم خود گرفتن
- Yazışmalarda bir yeri idare etmek.
Bسر کاری یا چیزی باز شدن
- Bir işe başlamak, bir şeye koyulmak.
بسر کردن
- Sona erdirmek; muvafakat etmek.
بسر کسی راندن
- Birin başına getirmek.
چو از روزگارش چهل سال ماند نگر تا بسر برش یزدان چه راند (139)
بسر کسی شدن چیزی
- Birinin uğruna telef olmak, birinin uğruna mahvolmak.
بسر کسی با چیزی بودن
- Hizmete hazır bulunmak; murakıp olmak.
بسر کشیدن
- Başına dikmek, bir defada içmek; başına geçirmek.
بسر و چشم(بسر و دیده)
- Baş üstüne, başım gözüm üstüne, emrin olur.
بسر و وضع خود رسیدن
- Kendine çeki düzen vermek.
بی سر و سامان شدن
- Perişan olmak, perperişan olmak.
دارم از زلف سیاهش گله چندان که میپرس
که چنان زو شده ام بی سر و سامان که میپرس (140)
پای از سر ندانستن
- Şaşkın olmak, ne yapacağını bilememek, ayağını başından ayırdedememek.
ز مستی پای از سر می ندانست ره بام از ره در می ندانست (141)
پای از سر نشناختن
- Başıyla ayağını ayırdedememek; şaşkın olmak, ne yapacağını bilememek.
پای بر سر کسی نهادن
- Birine karşı üstün gelmek.

- Enseyeye tokat vurmak. **پی سر زدن**
- Birinin başına vurmak; birini başından savmak. **پی سر کردن**
- Birini üzüp rezil etmek, birini anasından doğduğuna pişman etmek. **پیسی سر کسی در آوردن**
- Sözünde durmak, ahdinde durmak. **پیمان بسر بردن**
- İçkiyi bir dikişte içmek. **پیمانیه بر سر کشیدن**
- Birini rezil etmek. **تخته بر سر کسی زدن (شکستن)**
- Birinin ya da bir şeyin yoluna baş koymak, uğruna ölmek. **جان بر سر چیزی یا کسی کردن (نهادن)**
- Gözü yolda olmak, beklemek, dört gözle beklemek. **چشم بر سر راه داشتن**
- Cam sıkılmak; sabrı tükenmek. **حوصله کسی سر رفتن**
- این شعر را با لحن نامیدی و غم و غصه خواند، اما مثل اینکه حوصله اش سر رفت یا فکرش جای دیگر بود، خاموش شد (142)
- Başına toprak atmak. **خاک بر سر کردن**
- جهان چون نیست از بهر تو غمناک چرا بر سر کنی از دست او خاک؟ (143)
- Başına toprak atmak, dövünmek. **خاک بر ریختن**
- وقتی که همه چشمها میروند روی کاسه سرهاشان چه خاکی بسرم... بریزم؟ (144)
- Belaya uğramak; değerini yitirmek, alçalmak. **خاک بسرم شدن**
- ...آقا، چه خاکی بسرم شد؟ هما خانم (145)
- Çare aramak, ne yapacağını bilememek. **خاک بسرم کردن**

- دردِ سر دادن
Baş ağrıtmak, rahatsız etmek.
بندهء ساقیم ای خواجه، ز غم آزادم
دردِ سر چند دهی کس بتو نفروخت مرا (146)
دردِ سر رساندن
- دردِ سر کشیدن
Baş ağrıtmak, rahatsız etmek.
دوش از خمار هجرت صد دردِ سر کشیدم
پیش آ که عرض دارم احوال دوش امشب (147)
در سر افتادن
- Hevese kapılmak.
حدیثِ مدرسه و خانقه مگوی که باز فتاد در سر حافظ هوای میخانه (148)
در سر چیزی کردن
- Vermek, elden çıkarmak, yitirmek.
در سر شدن
- Yok olmak, mahvolmak.
در سر کاری رفتن
- Sarfedilmek, harcanmak, elden çıkmak.
در سر کشیدن
- Başına takmak.
گر بهار عمر باشد باز بر تخت چمن
چتر گل در سر کشی ای مرغ خوشخوان، غم مخور (149)
در سر گرفتن
- Giymek.
در سماح ای وز سر خرقة بر انداز برقص
ورنه با گوشه رو و خرقةء ما در سر گیر (150)
دست، از سر کسی برداشتن
- Birinin yakasını bırakmak, birini artık rahatsız etmemek.
دست بر سر زدن
- Dövünmek.

طوطیان در شکسته آن کامرانی میکنند
وز تحسیر دست بر سر میزند مسکین مگس (151)
دست بر سر زدن

Dövünmek.

بیهده تا کی زخم دست بر سر از غمش
دست من از کار شد نوبت دست دعا است (152)

دست بر سر کردن کسی را
Birini geri çevirmek, birini uzaklaştırmak, başından savmak, atlatmak.

دست بر سر و روی چیزی کشیدن
Okşamak; bir şeye el atmak; bir şeyi tamir etmek; bir şeye eli değmek.

دست بر سر و روی کسی (یا حیوانی) کشیدن
Okşamak.

دود از سر کسی بلند شدن
Çileden çıkmak, tepesi atmak.
از دیدن این عکس دود از سر هتوچهر بلند شد، آیا برای خاطر او یا
خانواده اش بهم نزده؟ (153)

راه بر سر بردن
Yolu bitirmek; bir işi bitirmek; yol almak, katetmek.

روز بر سر آوردن کسی را یا بر کسی
Öldürmek, yok etmek, ortadan kaldırmak, işini bitirmek.

روی سر گذاشتن مکانی را
Bir yerin altını üstüne getirmek.

بچه ها اطاق را روی سرشان گذاشتند
زیر سر بلند شدن

Tahrik olmak.
زیر سر داشتن

Bir şeyi elinde bulundurmak, eli altında tutmak.
زیر سر کسی بودن

Birinin başının altından çıkmak.
من میدانم همه اینها زیر سر ناظم است (154)

- زیر سر گذاشتن
Ayarlamak, hazırlamak.
- سر آمدن دل
Sabrı taşmak, bunalmak.
- سر ابرو خم کردن
Kaş çatmak.
- سر از آب بیگانه دانستن
Yabancı'nın malına el koymak.
- سر از اطاعت کشیدن
İtaatsizlik etmek, baş kaldırmak.
- سر از باد پردخته کردن
Bir şeyi düşünmekten vazgeçmek.
بدو گفت پردخته کن سر ز باد که جز مرگرا کس ز مادر نژاد (155)
- سر از بالین تهی کردن
Boşaltmak, boca etmek; bir şeyin tersini yapmak.
- سر از پا ندانستن
Başını ayağından ayırdedememek, ne yapacağını bilmemek.
چو گوئی بی سر و بی پا از آنم که سر از پای و پای از سر ندانم (156)
- سر از پا نشناختن
Başını ayağından ayırdedememek, ne yapacağını bilmemek.
چنان بیچاره شد آن چاره ساز او که می نشناخت سر از پای باز
او (157)
- سر از پیش بر آوردن
Başını kaldırmak.
چه گر یوسف نشاندهش در بر خویش
ز حرمت بر نیاورد او سر از پیش (158)
- سر از جیب بر آوردن و بر کردن
Bir şeyin üstesinden gelmek.
- سر از چیزی بیرون آوردن
Üstesinden gelmek, altından kalkmak.
- سر از حکم کسی بر تافتن
Birine itaat etmemek, baş kaldırmak.

- سر از حکم کسی بیرون آوردن
Itaatsizlik etmek, baş kaldırmak, boyun eğmemek.
- سر از خاک بر زدن
Başım dışarı çıkarmak.
- سر از خاک بر کردن
Yeşermek, bitmek, baş vermek.
- سر از خط بر داشتن (بر گرفتن)
Itaatsizlik etmek, çizgiden çıkmak.
- سر از خواب بر کردن (تهی کردن، جهاندن، در آمدن)
Uyanmak.
- سر از خود نبودن
Başkalarına hizmete hazır olmak.
- سر از خویش بر آوردن
Kendi varlığından haberdar olmak.
- سر از رشته بر نیاوردن (بیرون نبردن)
Meselenin aslını anlamamak, işin künhüne varamamak.
- سر از زانوی فکر بر گرفتن
Düşünceden sıyrılmak, düşüncüyü bırakmak.
- سر از زیر خاک زدن
Yeşermek, baş vermek.
- سر از زیر دستان کشیدن
İtaat etmek.
- سر از شیشه تهی چرب کردن
Aldatmak.
- سر از عنان فرمان کسی بیرون بردن
İtaat etmemek, baş kaldırmak.
- سر از کار برون (بیرون) بردن
İşin aslını anlamak, bir şeyin künhüne varmak.
- سر از گریبان بر آوردن
Uyanmak.
- سر از نشئه سبک، ساختن
Çakırkeyif olmak, kafayı bulmak.

سر از يك آستين بر آوردن

Biriyle eşitlik mücadelesine girmek, biriyle başa üreşmek.

سر از يك جيب بر آوردن با کسی

Biriyle eşitlik mücadelesine girmek, biriyle başa güreşmek.

سر از يك گريبان بر آوردن(بر زدن)

Biriyle eşitlik mücadelesine girmek, biriyle başa güreşmek.

سر اندر زدن

Korkuyla saklanmak, pısmak.

سر اندر سر چیزی کردن

Bir şeyin uğruna ölmek, bir şeyin uğruna başından olmak.

سر اندر کشیدن

Başını almak, yönelmek.

بدانست خود کافریدون کجاست سر اندر کشید و همی رفت. راست (159)

سر اندر نهفت آوردن

Gizlenmek, sırta kadem basmak.

یکیرا بجان داد زنهار و گفت نگر تا بیاری سر اندر نهفت (160)

سر باب فرو بردن

Muradı yerine gelmemek, ümidini yitirmek.

سر با آسمان سودن

Yükselmek, göklere ağmak.

سر باز زدن

Kaçınmak, imtina etmek; itaatsizlik etmek.

شنیدم که سر از فرمان ملک باز زد و حجّت آوردن گرفت (161)

سر باز کردن

(Yara) açılmak; davul derisi gevşemek.

سر باز ماندن

Şaşırp kalmak; başı açık kalmak.

سر باز نهادن

Dinlenmek, istirahat etmek, başını dinlemek.

سر ببالا (بر بالا) کردن

Başını kaldırmak.

رسن در حلق او چون خواست افکند بیالا کرد سر سوء، خداوند (162)

سر ببال دزدیدن

Tavuk vb. kesmek.

سر بتبغ خاریدن

Öldürmek, boyun vurmak, baş düşürmek.

سر بچیزی یا جایی کردن

Yönelmek, kaplamak.

سبل اتك از دیده ء من سر بصحرا کرده است.

تا چها بر مردم صحرانشین خواهد گذشت (163)

سر بخواب در آمدن

Uykuya dalmak.

سر بدیوار آمدن

Sıkıntıya düşmek, çetin cevize çatmak, güçlülle karşılaşmak; başını taşa vurmak.

سر بدیوار خوردن

Sıkıntıya düşmek, çetin cevize çatmak, güçlülle karşılaşmak; başını taşa vurmak.

سر بر آوردن

Isyan etmek, baş kaldırmak; kendisini göstermek; başını kaldırmak.

بر آوردم سر و گفتم الهی از این مسکین بی دل می چه خواهی (164)

پسر سر یوی آسمان بر آورد و تبسم کرد (165)

سر بر آوردن از چیزی

Bir şeyin üstesinden gelmek.

سر برابر کردن (بردن)

Yükselmek.

سر بر افراختن

Baş koymak; baş yüceltmek.

چنان در پاک بازی سر برافراخت. کسه هرچش بود با يك دیده

درباخت (166)

بدو گفت من چاره سازم ترا بخورشید سر برفرازم ترا (167)

- سر بر نافتن**
Baş kaldırmak, isyan etmek.
- سر بچیزی بردن**
Başını yükseltmek; başı yükselmek.
بزرگانی که سر بر ماه بردند بنور آشنائی راه بردند (168)
- سر بر خاک نهادن**
İtaat etmek; secde etmek, başını yere koymak.
سر بر خط نهادن (داشتن)
İtaat etmek.
- سر بر داشتن**
Başını kaldırmak; baş kaldırmak, ayaklanmak, isyan etmek.
سر بر زانو نشستن
İki büküm olmak; murakabe etmek; üzüntülü oturmak.
- سر بر زدن**
Bitki yeşermeye başlamak, bitki baş vermek; ortaya çıkmak, zahir olmak, zuhur etmek; güneş doğmak.
بهار عمر دریا از صبوحی که تا خورشید سر بر زد خزان است (169)
سر بر زمین زدن (نهادن)
Secde etmek, yere kapanmak.
که گربت را نهم سر بر زمین من برانگیزم شفیع از علم دین من (170)
بنده پیشت عمرو سر بر زمین نهاد و گفت (171)
- سر بر کردن**
Başını kaldırmak; baş kaldırmak, itaatsizlik etmek; başını çıkarmak.
بترسیدم که بر باید مرا باد چو بگذشتند سر بر کردم آزاد (172)
عشق دردانه است، من غواص و دریا می‌کده
سر فرو بردم در آنجا نا کجا سر بر کنم (173)
سر بر سنان کردن
Öldürüp teşhir etmek, maktülün başını mızrağa geçirmek.
سر بر کسی داشتن (نهادن)
Birine düşmanlık gütmek.
سر بر کمر زدن
Çıldırmaq, delirmek; zıvanadan çıkmak; sevdalanmak.

- ...سر برگرداندن از
Birinden yüz çevirmek; birine baş kaldırmak; başını çevirmek.
- سر بر گردانیدن
Birinden yüz çevirmek; birine baş kaldırmak; başını çevirmek.
بعد همینطور که سرش بر گردانید، از لای پردهء دیگر دختری را دید (174)
- سر بر گرفتن
Uyanmak, kalkmak; seyahat etmek, seyahate çıkmak.
- سر بر گرفتن از چیزی
Bir şeyden başını kaldırmak.
اگر تو برنگبری سر ز پایش بدست آری کمند دلربایش (175)
- سر بر نهادن
Susmak, konuşmayı bırakmak.
- سر برون (بیرون) آوردن (بیرون کردن) از چیزی
Üstesinden gelmek.
- سر بزیر لحاف کشیدن
Yatıp saklanmak, başını yorganın altına çekmek.
- سر بسنگ خوردن
Başını taşa vurmak; çetin cevize çatmak.
- سر بشیشهء تهی چرب کردن
Hile yapıp aldatmak, kazıklamak.
- سر بصحرا نهادن و رفتن
Çöllere düşmek; alıp başını gitmek.
- سر بطاق کوبیدن
Birinin dikkatini başka yere çekmek.
- سر بعقب کسی گذاشتن
Birin peşine düşmek.
- سر بفکر فرو بردن
Düşünceye dalmak.
- سر بفاک، کشیدن
Göklere yükselmek, göklere ağmak.
می مخور با همه کس تا نخورم خون جگر
سر مکش تا نکشد سر بفاک، فریادم (176)

سر بکوه و بیابان دادن

Çöllere düşmek, dağlara ovalara salmak.

صبا بلطف بگو آن غزال رعنا را که سر بکوه و بیابان تو دادهء ما را (177)
سر بگردون افراشتن (بر افراشتن)

Başını kaldırmak; göklere ağmak.

اگر سر تا بگردون بر فرازی وگر خود را وطن در چاه سازی (178)

سر بگریبان (فرو) بردن

Düşünmek, düşünceye dalmak.

سر بگوش گذاشتن

Kulağına fısıldamak.

سر بلند کردن

Başını kaldırmak; çalım satmak; gösteriş yapmak; övünmek, iftihar etmek.

بدری که ظاهرا سرگرم خامه دوزی بود سترش را بلند کرد (179)

سر بلند گردانیدن

Başını kaldırmak; çalım satmak; övünmek, iftihar etmek.

سر بمینو کشیدن

Biriyle eşitlik davasına kalkışmak, boy ölçüşmeye kalkışmak.

سر بند کسی گرفتن

Birinin sırrına vakıf olmak.

سر بودن از کسی

Birinden üstün olmak, birinden daha iyi durumda bulunmak.

سر به پیش افکندن

Başını öne eğmek.

زمانی سر به پیش افکند محمود کهن نالید و گاهی سوخت چون عود (180)

سر به گریبان بودن

Düşünceli olmak, derin düşüncelere dalmış olmak.

سر به نیست شدن

Yok olmak; ölmek.

سر به نیست کردن

Yok etmek; öldürmek.

راه دیگری نداشت مگر اینکه در یکی از شهرهای دور یا یکی از بندهای

جنوب بمأموریت برود و باقی زندگیش را در آنجا بسر ببرد و یا اینکه
خودش را سر به نیست کند (181)

سر بهوا جواب دادن

Üstünkörü cevap vermek.

سر بهم آوردن (زخم)

(Yara) iyileşmek.

سر بی شام زمین گذاشتن

Aç karnına yatmak, aç açına yatmak.

سر پا زدن

Tekmelemek; çelme takmak; bırakmak, vazgeçmek; değerini düşürmek; boz-
guna uğramak.

سر پا شدن

Hastalıktan kalkmak.

سر پا گرفتن (کردن)

Çocuğu çişe tutmak.

سر پا نشستن

Çömelmek.

سر پڑ گرفتن

(Şaka yollu) iyi veya kötü olsun, bir işi sonuçlandırmak.

سر یستان سیاه کردن

Çocuğu sütten kesmek için memeye özel olarak hazırlanmış ilaçlar sürmek.

سرپوش از روی راز افتادن

Sır açığa çıkmak, takke düşmek ve kel görünmek.

سرپوش گذاشتن

Saklamak.

سر پیچ زدن

Bir gözü açık uyumak, tavşan uykusuna yatmak.

سر پیش داشتن

Başı önde olmak.

وگر در راه روی، سر پیش مدار نظر در پیش پای خویش میدار (182)

سر پیش کسی بنده شدن

Birine aşık olmak.

- سرت «سبز باد!»
Mutluluk içinde yaşa, bahtiyar ol!
- سر تسلیم به پیش نهادن
Boyun eğmek, baş eğmek, itaat etmek.
- سر تسلیم فرود آوردن
Boyun eğmek, baş eğmek, itaat etmek.
- سر توی حساب چیزی بودن
Bir şeyle ilgili olmak ve onu bilmek.
- سر توی سرها در آوردن
Liyakati olmadığı halde bir topluluğa girmek.
- سر توقع خریدن
Ümitvar olmak, umutlanmak.
- سر جفت کردن
(Birinini) kulağına fısıldamak.
- سر چراغ افکندن
Mum fitilini kesmek.
- سر چله کشیدن
Kırkını doldurmak.
- سر چله نکشید که باز هم خدیجه آبستن شد (183)
سر چیزی بر زانو نهادن
Bir şeyden dolayı dizini dövme.
- ز حسرت داغ بر پهلو نهی تو سر تشویر بر زانو نهی تو (184)
سر چیزی بودن
İsteği olmak.
- بنال بلبل اگر با منبت سر یاریست.
که ما دو عاشق زاریم و کار ما زاریست (185)
هر که با خط سبزت سر سودا باشد
پای ازین دایره بیرون ننهد تا باشد (186)
سر چیزی داشتن
Istemek, hevesi olmak, isteğinde olmak.
اگر داری سر این، گر نداری جز این ره هیچ ره دیگر نداری (187)

- دیدى که یار جز سر حور و ستم نداشت
بتکست عهد و غم ما هیچ غم نداشت (188)
- اگر داری سر کردن نهادن برای جان فشانی تن نهادن (189)
بسامانم نمی پرسی ، نهیدانم چه سر داری؟
بدرمانم نمی کوتسی، نمیدانی مگر دردم؟ (190)
گفت. ای ملای، چو گرد آمدن خلقی موجب پادشاهیست، تو مر خلق را
پریشان چه میکنی؟ مگر سر پادشاهی کردن نداری؟ (191)
- سرِ حال (حالت) بودن
Keyifli olmak, neşeli olmak; tabii halinde olmak.
- سرِ حرف آمدن
Konuşmaya başlamak, ağzını açmak, söze başlamak.
- سرِ حرف آوردن
Konuşturmak.
- سرِ حرف باز کردن (بر آوردن ، وا کردن)
Söze başlamak.
- سرِ حساب شدن
Uyanmak, farkına varmak, (argo) jetonu düşmek, çakmak.
- سرِ خانه رسانیدن
Bir tekniği kemale erdirmek.
- سرِ خر شدن
Rahatsız etmek, rahatsız edici olmak; korkuluk olmak.
- سرِ خود خوردن
Başını yemek, kötü bir şey yapmak.
- سرِ (خود) را گروگان کردن
Başım rehin koymak, kendisini rehin bırakmak.
- سرِ خود گرفتن
Kendi işine bakmak; gitmek, çekip gitmek.
- سو خودی کاری را کردن
Kendi başına iş yapmak, kimseye danışmadan iş yapmak, burnunun okuna gitmek, bildiğini okumak.
- سرِ خوش بودن با کسی
Birine aşık olmak, birine tutkun olmak.

فاضی همدان را خکایت کنند که با نعلیند پسری، سر خوش بود و نعل دلش
در اتش (192)

سر خویش گرفتن

Kendi işiyle ilgilenmek; kendi işi için gitmek; kendi işine bakmak.

برو هرچه می بایدت پیش گیر سر ما نداری، سر خویش گیر (193)

سر دادن سوی کسی

Birine yönelmek.

روان شد پیر و سر سوی جوان داد دگر ره دل بدست دلستان داد (194)

سر دالی کردن

Bulunduğu yerden başım çıkarmak; araya ortaya çıkmak.

سر در آوردن

Başını dışarı çıkarmak, başını uzatmak, çıkmak.

از خیابانی، سر در آورد که سرد و سفید و غم انگیز بود (195)

سر در آوردن (از)

Bir şeyi anlamak, bir şey hakkında bilgi sahibi olmak.

از این قضایا سر در نمی آورد. میخواست دیوانه بشود (196)

سر در آوردن چیزی را، به چیزی

Kabul etmek.

سر در بر افکندن

Başı göğsüne düşmek.

بجست از جای سر افکنده در بر خیال آن عروس افتاده در سر (197)

سر در بردن

Haberdar olmak, anlamak.

سر در پی کسی گذاشتن

Birinin peşine düşmek.

سر در جهان گرفتن (نهادن)

Avare olmak.

سر در چیزی سودن

Başım bir yere sürmek; başı bir yere değmek; yaşamak.

جهان را پادشاهانی که بودند که سر در گنبد گردنده سودند (198)

سر در چیزی نهادن

Çöllere düşmek; bulunduğu yerden ayrılmak.

سر در بیابان نهاد و همی رفت تا تشنه و بی طاقت بسر چاهی
رسید (199)

سر در دامن کسی انداختن

Tevessül etmek; aczinden dolayı biriyle çekişmek.

سر در رکاب کردن

Önde gitmek.

سر در سر چیزی کردن (گذاشتن)

Kelleyi koltuğa almak; bir şeyin uğruna ölmek.

سر در شکم نهادن

Gizlenmek.

سر در قدم کسی دادن

Birine tâbi olmak.

سر در کاری یا چیزی کردن (نهادن)

Bir şeye (işe) başlamak.

سر در کشیدن

Itaatsizlik etmek, isyan etmek, baş kaldırmak; başım sokmak, sokulmak.

همه صحرا نشینان میدویدند بزیر خیمه سر در هیکتیدند (200)

ز سر ما مرغ و ماهی آرمیده همه در گوشه ها سر در کشیده (201)

سر در کلاه کسی نهادن

Birine tâbi olmak.

سر در گریبان بردن (کردن، کشیدن)

Başını yakasına çekmek, başını içeri çekmek; düşünceye dalmak.

سر در گریبان تنگ ماندن

Rezil rüsva olmak.

سر در گریبان عزلت کشیدن

Bir köşeye çekilmek, inzivaya çekilmek.

سر در گریبان فرو بردن

Başını yakasına çekmek, başını içeri çekmek; düşünceye dalmak; sūfînin uyku ile uyanıklık arasında hakikatlerin kendisine görüldüğü düşünceler âlemine dalması.

- سر در نشیب کردن
Utannak; (iş) bozulmak.
- سر دسنار چیدن
Sarığı sararken bir taraftan da ucunu düzeltmek.
- سر دست (بر) افشاندن
Öfkelenip bir şeyi terketmek.
اگر درویش در حالی بماندی سر دست از دو عالم بر فشاندی (202)
سردستی رسیدن
- سر دستی گرفتن
Birinini sırrını anlamak.
Yardım etmek; hafife almak, hakir görmek, küçümsemek.
- سر دل کسی خالی بودن
Aç olmak; yemek yememek.
اما من برویم شام بخوریم دو مرتبه خدیجه بمن گفت که دیر وقت است
امشب میل ندارم، سر دلم خالی باشد، جوابش دادم که سرم درد میکند
بهتر است (203)
- سر دماغ بودن
Keyfi yerinde olmak.
ربابه سر دماغ بود، تخمه می شکست و میخواند "میخوام برم
النگه" (204)
- سر دندان سفید کردن
Sırıtmak; gülümsemek.
سر را زیر انداختن
- سر را زیر انداختن
Başını öne eğmek.
سپس بدون اینکه دیگر چیزی بیفزاید یا منتظر جوابش بشود، سرش را
زیر انداخت (205)
- سر راه گرفتن
Mola vermek.
سر رسن (باز) بافتن
- سر رسن (باز) بافتن
İpin ucunu yakalamak, meseleyi kavramak.

- سر رشته از دست بیرون رفتن
Lafını unutmak.
- سر رشته از دست رفتن
Afallamak; serseme dönmek; işi bırakmak; kerhen muamele etmek.
- سر رشته کم کردن
İpin ucunu kaçırmak; ilgiyi kesmek.
- سر رشته گم مکن که ز عهد ازل تو را
پیوند دوستی است بهر تار موی را (206)
سر رشته یافتن
- Amaca ulaşmak.
- سر رفتن حوصله (کسی)
Sabrı taşmak; canı sıkılmak, bunalmak.
- سر زبان بودن (داشتن)
Ezbere bilmek, sular seller gibi bilmek.
- سر زبانها افتادن
Dillere düşmek, meşhur olmak; kötü ün yapmak.
- امروز اسباب دست و مسخرهء دوستانم شده ام و حرقم سر زبانها
افتاده (207)
سر زبانی حرف زدن (گفتن)
- Yarım ağız konuşmak; fısıldamak; mırıldanmak.
- ملا اسحق جلو آمد، روی دوش داش اکل زد و سر زبانی گفت : مزهء لوطی
خاک است (208)
سر زخم مالیدن
- Haddini bildirmek.
- سر زلف سخن گفتن
Nazlanmak; çalım satmak.
- سر زیر آب کردن
Saklanmak.
- سر سالم بگور نبردن
Eceliyle ölmek.
- سر سخت خوردن
Sadmeye uğramak, darbeye maruz kalmak.

- سر سلامتى دادن (گفتن)
Başsağlığı dilemek, taziyetlerini sunmak.
- سر سوى جایی / کسی نهادن
Birine yönelmek, bir yere yönelmek, hareket etmek.
- سر شاخ شکستن (گرفتن)
Gözdağı vermek, gözünü korkutmak, yıldırımak.
- سرش بتنش زیادتی کردن
(Zorla) kaşınmak.
- سر شیشه باز کردن
İçki içmek, şişeyi açmak.
- سر غیرت آمدن
Hiddetlenmek, köpürmek, parlamak, tepesi atmak.
- سر غیرت آوردن
Tahrik etmek, kışkırtmak, kızdırmak.
- سر فرو آوردن
Kabul etmek; başını öne eğmek.
- سر فرو افکندن
Başını öne eğmek.
اثر کرد این سخن در جان محمود فرو افکند سر، میسوخت چون عود (209)
- سر فرو بردن بکاری
Bir şeyle meşgul olmak; bir şeye başlamak, bir şeyle ilgilenmek.
- سر فرود آوردن
Başını eğmek, başını öne eğmek; tâbi olmak.
بیابی ز آنچه میجوئی نشانی (210)
- سر فرو کردن
Başını aşağıya çevirmek, başını öne eğmek.
علی الجملة ز بس فریاد کو کرد ز بالا مرد ره بیان سر فرو کرد (211)
- سر فلانی می جنبد
Sağdır, hayattadır.
- سر قدم ساختن
Birini görmek için can atmak.

- سر قوز افتادن
Inat etmek, diretmeK.
- سر قوز آوردن
Israrla birini inat ve direnişe zorlamak.
- سر کار خود گرفتن
Kendi işine bakmak.
- سر کار رفتن
İşe gitmek; bir işle meşgul olmak.
- سر کتاب باز کردن
Kitaptan fal tutmak, kitap falına bakmak.
- سر کسی پائین بودن
Yere bakmak, önüne bakmak; başı öne eğik olmak.
همین طور که سرش پائین بود و بزمین خیره نگاه میکرد پرسید (212)
- سر کسی تراشیدن
Biriyle ilgilenmek.
- سر کسی داشتن
İlgi göstermek, ilgilenmek; saygı göstermek.
برو هرچه میبایدت پیش گیر سر ما نداری، سر خویش گیر (213)
- سر کسی درد کردن
(Birin) başı ağrımak.
تنش، گرم و فکرش پریشان بود و سرش درد میکرد (214)
- سر کسی درد گرفتن
Başının ağrısı tutmak.
این افکار مانند برق از جلوش گذشت، سرش درد گرفت، گونه هایش سرد شد (215)
- سر کسی را به (ز) گرد (اندر) آوردن
Başını kesmek.
- سر کسی را خوردن
Birin başını yemek, birinin ölümünü görmek ve ondan sonra da hayatta kalmak; birinin ölümüne sebep olmak.
- سر کسی را در چنبر و حلقه کردن
Birini itaat ettirmek, birini hizaya getirmek.

سر کسی را دور دیدن

Birinin yokluğunu kötüye kullanmak.

سر کسی را زیر آب کردن

Gizlice birini öldürmek, yok etmek, gizlice birinin defterini dürmek.

نا اینکه یکشب با خدیجه دعوائی سختی کردم و با خودم عهد کردم که سر
حسین آقا را زیر آب کنم (216)

سر کسی را شیره مالیدن

Birini aldatmak, kandırmak, kazıklamak.

سر کسی را گرم کردن

Birini meşgul etmek, birinin vaktini almak.

سر کسی شدن

Akli ermek, anlamak, (argo) kafası basmak.

يك دكتر داريم كه قدرتی خدا چیزی سرش نمیشود (217)

میدانی چیست، من گوشه کنایه سرم نمیشود (218)

سر کلون کردن

Sürgülemek, kapıyı sürgülemek.

سر کله زدن

Tokuşmak.

سر کله نهادن

Seçmek; itibar etmek.

سر گاو توی خمره گیر کردن

Cahilliğinden sorunlarla karşılaşmak, başı dertten kurtulmamak.

سر گاو زدن

Bedavaya konmak, büyük menfaat elde etmek.

سر گران داشتن (شدن) از خواب

Uykusu gelmek, başı önüne düşmek.

سر گران کردن

İltifat etmemek, ordalı olmamak; surat asmak.

را چون لاله خونبن دل نباشم که با نرگس او سر گران کرد؟ (219)

سرگشته آمدن

Perişan olmak, avare olmak.

- نبودش شیچ ره سرگشته آمد باخر تا که دم زد کشته آمد (220)
سرگشته گشتن
- Perişan olmak.
یکی سرهنگ عاتق شد بر آن ماه دلش سرگشته گشت و عقل گمراه (221)
سر گله نهادن
- Seçmek.
سرم را خوردی !
- Başımı şişirdin!
سر موی زدن میزان
- Terazide bir kefe hafif ağır gelmek.
سر نگون افکندن
- Başını öne eğmek.
همه موبدان سر فگنده نگون بدو نیمه دل، دیدگان پر زون (222)
سر وا زدن
- Uzak durmak.
سر و پا گم کردن
- Şaşırp kalmak, telaşlanmak, eli ayağına dolaşmak.
سر و ته چیزی را بهم آوردن
- Bir işi muhalefetsiz sonuçlandırmak; bir işi kısaltmak ya da bir konuyu özetlemek, bir konuyu derleyip toparlamak.
سر و ته یک کرباس بودن
- Altı üstü bir olmak, birbirine benzemek, birbirinin dengi olmak.
سر و سامان دادن
- Düzene sokmak.
سر و سر پیدا کردن
- Tanışmak; ilişki kurmak; yasak ilişkide bulmak.
سر و سر داشتن با کسی
- Biriyle ilişkisi olmak.
در عذقوان جوانی چنانکه افتد و دانی، با شاهی سری و سری داشتیم (223)
- سر و صورت دادن
Düzeltilmek, düzene sokmak, tertip etmek, hale yola koymak, düzenlemek.

- سر و کار داشتن با کسی
Biriyle işi olmak; biriyle alışveriş yapmak.
- سر و کله زدن با کسی
Biriyle tartışmak; biriyle konuşmak; birine dert anlatmak.
- سر و کيسه کردن
Hile ile birinin malını elinden almak; jilet atmak; birinden para sızdırmak; rüşvet almak; birini tenkit etmek, tenkit yağmuruna tutmak.
- سر و گوش آب دادن
Bir yere gidip etrafı kolaçan etmek; az bilgi sahibi olmak.
- سر و گوس جنبیدن
Bâliğ olmak, erişkin olmak, bıyığı terlemek.
- سر و گوش دویدن
Gözü aç olmak; bir şeye karşı aç olmak.
- سر و وضع خود را درست کردن
Kendisine çekidüzen vermek.
- سر هوس آمدن
Özenmek; heveslenmek, heves etmek.
- سر هوس آوردن
Özendirmek, heveslendirmek.
- سری از هم جدا نبودن
Aralarından su sızmamak, sıkı fıkı olmak.
- سری توی (میان) سرها آوردن
Kendisini göstermek.
- سر یکی کردن
Birleşmek, bir araya gelmek, işbirliği yapmak.
- سیلاب از سر گذشتن
Boğulmak.
- عقب سر کسی رفتن
(Yakalamak için) birinin peşine düşmek.
- عقل از سر کسی رفتن
Aklı başından gitmek.
- دیوانه از اینیم که اشوخ پری وش

چشمی سوی ما کرد که عقل از سرِ ما رفت (224)

قلم زدن بر سرِ چیزی

Yok etmek, mahvetmek.

حافظ آن روز طربنامهء عشقِ نو نوشت

که قلم بر سرِ اسبابِ دل خرم زد (225)

قلم سر شدن

Kalem ucu açılmak.

قلم سر کردن

Kalem açmak; yazıya başlamak.

کار بر سر افتادن

İş başa düşmek.

کار بر سرِ کسی آسان کردن

Birinin işini kolaylaştırmak.

کاسه بر (به) سر کشیدن

Birinin sırrını ifşa etmek; yudumlamadan içmek, başına dikmek.

کاسه بر سرِ کسی شکستن

Birinin sırrını ifşa etmek.

کاسه و کوزه را سر (بسر) کسی شکستن

Kabağı birinin başında patlatmak.

کلاه احمد را بر سرِ محمود گذاشتن (نهادن)

Ali'nin külahını Veli'ye giydirmek, birinden alıp birine vermek.

کلاه از سرِ کسی برداشتن (ربودن)

Müjdesini istemek; birinin halini hatırını sormak; yakasını bırakmak.

کلاه بر سر زدن

Şapka giymek, başına şapka geçirmek.

کلاه (بر) سرِ کسی گذاشتن (نهادن)

Birine şapka giydirmek; birini büyütme; birine iş vermek, birinin elinden tutmak; rezil etmek; aldatmak, oyuna getirmek.

کلاهِ شرعی سرِ چیزی گذاشتن

Hile-i şer'iyeye yapmak, hile-i şer'iyeye başvurmak.

کلاهِ یکی را بسرِ (بر سرِ) دیگری گذاشتن

Birinin hakkını başkasına vermek.

Birinin yoluna kurban olmak.	گرد (بگرد) سر کسی رفتن
Ağlamak, ağlamaya başlamak.	گریه سر دادن
Soyu tükenmek, nesli tükenmek.	گوهر بسر آمدن
Başı dönmek.	گیج خوردن (رفتن) سر کسی
Kulağını öbür yandan göstermek.	لقمه را دور سر چرخاندن و بعد بدهان بردن
Susmak.	مغز در سر کردن
Gözünden sürmeyi çalmak.	موی از سر کسی ربودن
Eceli gelmek; kıyamet kopmak.	میدان بسر آمدن
Bir şeye rağbet etmek.	نشاط چیزی از خاطر کسی سر بر زدن
Sona erdirmek; sonuna kadar götürmek; sözünde durmak; vakit geçirmek; yaşamak; dert ortaklığı etmek; muvafakat etmek; söylemek, inşâd etmek; kemâle erdirmek; üstesinden gelmek.	واسر بردن
Eski haline dönmek.	واسر شدن
Baştan almak, baştan başlamak, yeniden başlamak.	واسر گرفتن
Hevesine kapılmak.	هوس در سر گرفتن
Aklı durmak, hayretler içinde kalmak, çok şaşırarak.	هوش از سر کسی رفتن

V. "SER" KELİMESİNİN SON EK OLARAK KULLANILIŞI:

"ser" kelimesi son ek (pesvend) olarak bazı kelimelerle birleştiğinde,

zaman ve yön bildiren kelimelerle sıfat ve fiilimsiler teşkil eder.

به پیران سر

Yaşlılık günlerinde.

چو آمد مرا روز کین خواستن به پیران سر این لشکر ار استن (226)

به پیرانه سر

Yaşlılık günlerinde, yaşlılık zamanı.

پسر را بکشتم بپیرانه سر بریده پی و بیخ آن نامور (227)

پیران سر

Yaşlılık günleri, ihtiyarlık zamanı.

پیرانه سر

Yaşlılık zamanı, yaşlılıkta, ihtiyarlıkta.

و پیرانه سر دین پدران و اجداد خویش بجای بگذارم (228)

پیرانه سرم عشق جوانی بسر افتاد

وان راز که در دل بنهفتم، پدر افتاد (229)

ای دل، شیب رفت و نجیدی کلی ز عیش

پیرانه سر مکن هنری ننگ و نام را (230)

جامی بده که باز بشانی روی شاه

پیرانه سر هوای جوانیست در سرم (231)

پیر سر

Yaşlılıktan saçları ağarmış kişi, ak saçlı, ihtiyar; yaşlanmadığı halde ak saçlı olan; yaşlılık, ihtiyarlık, yaşlılık zamanı.

که کس در جهان گاو چونان ندید نه از پیرسر کاردانان شنید (232)

یکی پیرسر پور پرمایه دید که چون او نه دید و نه از کس شنید (233)

چنان شاد شد زان سخن پهلوان که با پیرسر شد بنوی جوان (234)

خاکسر (خاکسار)

Toprak gibi; tozlu topraklı; alçak insan, rezil.

سنگ سر (سنگسار)

Taşlık bölge, taşlık arazi; taşa tutma, taşlama.

هشرق سر

Doğu tarafı, doğu yönü.

ز مشرق سر کو افتاب طلعت او اگر طلوع کند طالع همایونست (235)

VI. "SER" İLE TÜRETİLEN KELİMELER VE BU KELİMELERLE OLUŞTURULAN FİİL VE DEYİMLER:

"ser" kelimesi kâh isim, sıfat ve bazı fiillerin geniş zaman gövdeleri (madde-i muzâri') ile birleşerek, kâh (-e ve -âne) gibi son ek (pesvend)ler alarak yeni kelimelerin teşkiline yardımcı olduğu gibi, bir takım edat ve zamirlerle bir araya gelerek de yeni kelimeler oluşturur ve bunların ardından gelen yardımcı fiillerle birleşik fiil (fi'l- murekkeb) ve deyim fiil (ibâret-i fi'lî)lerin türetilmesine yardım eder.

- آخر سر
Sonunda, nihayet.
- اسیمه سر
Perişan, muzdarip; şaşkın; vurgun; sarsılan; telaşlı.
- آن سر
Ahiret, öbür alem; öbür yaka, öte taraf.
- از پای تا سر
Bir baştan bir başa, baştan ayağa.
که داند تا در این وادی منکر چگونه میروم از پای تا سر (236)
از سر تا بپا
- Baştan ayağa kadar, başından sonuna kadar, bir baştan bir başa.
شهبش گفتا که از سر تا بپایش چو عاشق نیستی بر هیچ جایش (237)
یکایک همان گرد کهتر بسال ز سر تا بپایش کشیدی دوال (238)
از سر تا پا(ی)
- Baştan ayağa kadar, baştan başa, bir baştan bir başa.
بسی گفتند تا اخر بتشویر ز سر تا پای کرد آن حال تقریر (239)
از سر تا قدم
- Baştan ayağa kadar, tamamen.
که این ساعت تو در عین بلائی که از سر تا قدم جمله قبائی (240)
از سر دست
- Derhal, hemen; âcilen yapılan iş; hemen söyleniveren söz.
از سر ضرورت
- Mecburen, zorunlu olarak, ister istemez.

- Gururla, kibirlenerek. از سرِ غرور
- Yeniden, tekrar, sil baştan. از سرِ نو
- Ejderha gibi başı olan. ازدها سر
- Mitolojik ejderha, yedi başlı ejderha; dünya. ازدهای هفت سر
- Bu taraf, bu yaka; bu dünya, madde alemi. این سر
- Bu dünyaya ait, dünyevî; görünüşte, zahiri. این سری
- Gururlu, kibirli. بادسر
- Alın; başucu. بالای سر
- Ayakta, ayak üstü. بالای سرش ز هوشمندی می تافت ستارهء بلندی (241)
بر سر پا (ی)
- Kendince, kendi başına. نجنبید از شکوهش عرش از جای
چو کرسی مانده پیشش بر سر پای (242)
بر سر خود
- Başı açık. عاشقانرا بر سر خود حکم نیست هرچه فرمان تو باشد آن کند (243)
برهنه سر
- İcra, yapma, yerine getirme; vaat ve şartı yerine getirme. بسوی حق برهنه سر از آن شد که پیش حق به ره بی سر نوان شد (244)
بسربردگی
- Korumasız; bırakılmış, salıverilmiş, kendi başına, apayrı. بسر خود (بسر خویش)

- Baş üstü düşme; kayma. بسر در آمدگی
- Zavallı, aciz, güçsüz. بی پا و سر
- یکی دیوانه ای بی پا و سر بود که هر روز زهر روزش بتر بود (245) بی سر
- Başsız; asılsız; bir tür doğan. بی سر و پا (ی)
- Zavallı; alçak, rezil; aciz, güçsüz; sonsuz, engin. که باتند همچو من صد بی سر و پای
- که خود را گور خواهد در چنان جای (246) نه بینی آنکه بحر بی سر و پای
- بلطف خود دهد هر قطره را جای (247) بی سر و پای
- Zavailılık, acizlik, güçsüzlük; alçaklık, rezillik, sefihlik. بی سر و ته
- Anlamsız, saçma sapan, zırva, ipe sapa gelmez. بی سر و سامان
- Düzensiz, intizamsız; evsiz barksız, kimsesiz; fakir, yoksul; perişan. بی سر و صدا
- Sessiz, sakin, gürültüsüz. پر سر و صدا
- Gürültülü. پشت سر
- Ense, boyun; arka, arkada, arkadan; gizlice. پشت سر او مردی وارد شد که روی سفیدش نقاب سفید خونالود بود (248)
- پشت سر کی دیدن پشت سر کی دیدن
- Birinin yok oluşunu görmek, birini mezara göndermek. پنج سر
- Iskambil oyununda benzer beş kartın bir kişide toplanması; beş başlı. پهن سر
- Geniş başlı. پیره سر
- Ak saçlı, yaşlı, ihtiyar.

- Ense; ense tokadı. پی سر
- Taçlı; taçıyla, başında taç ile. تاج بر سر
- پس از چل روز شهزاد جوانبخت تاج سر
بگاهی تاج بر سر رفت بر آذیت (249)
- Önder, lider; değerli; baş tacı. منّت خاک رهت، بر سر ما تنها نیست
- هر کجا هست غبار قدمت تاج سرست، (250) تارک سر
- Başın üst bölümü. تف سر بالا
- Namussuz. هتت سنال. میخواهم بگویم که هشت سال است مرا گول زد، مسخره کردی
- است که تف سر بالا بودی، نه زن؟ (251) توسری
- Başa vurulan yumruk; alçaltma, hakaret, küçümseme. توسری خور
- Alçak, zavallı, düşkün. توسری زدن
- Kulağını bükmek. جواب سر بالا
- Üstünkörü cevap. چارسر
- Saçma sapan söz, ipe sapa gelmez söz, zırva. چشم سر
- Göz. خال کسی سر جا آمدن
- Ayılmak, kendine gelmek; normal haline dönmek. خاک بر سر
- Başına toprak atılan; alçak, rezil; başına toprak yağası! خاک قدمت هر که شود بگذرد از عرش
- ای خاک بر آن سر که ترا خاک قدم نیست (252)

Zavallı, bedbaht, mazlum.	خاك بسر
Cinsel ilişki kurmak, mercimeği fırına vermek.	خاك توسرى كردن
Başına buyruk; korkusuz, cesur; itaatsiz.	خودسر
Başına buyruklu; korkusuzluk, cesurluk; itaatsizlik.	خودسرى
Yüzsüz, utanmakz; çirkin.	خيره سر
Dazlak; bir tür serçe.	داغسر
Birinin gıyabında.	در پشت سر كسى
Baş ağrısı; baş belası.	درد سر
Dazlak.	دغسر
İki başlı.	دوسر
(Argo) pezevenk.	دو سر قاف
Gidiş-dönüş (bilet).	دو سره
Alçak, rezil; şaşkın; deli.	ديوانه سر (ديوانه سار)
Boş söz, boş laf, zırva.	زبان بى سر
Yastık.	زيرسرى
Anlayışlı, zeki; bilinçli.	زيرك سر (زيرك سار)
Kötü huylu, sefih.	سيكسار
	جهانجوى را نام ضداك بود دليير و سيكسار و ناپاك بود (253) سيك سر

Alçak; vakarsız; zavallı, yoksul.

سخت سر

Sağlam; kalıcı, payidar; şaşkın.

سر آب

Pinar başı, su başı; her şeyin en iyisi; özsu.

سر آبیار

Su başı, su dağıtımçıyının başı.

سر آخر (سر آخور)

Imrahor, seyis; satrançta ilk sırada duran at.

سر آزاد

Kurtulan, özgür olarak, özgür.

سر آغاز

Başlangıç; mukaddime, giriş, önsöz.

سر افتاب

Güneşin doğuşu.

سر آماج

Düven çubuğu.

سر آمد

Önde gelen, başta gelen, ileri gelen, lider; seçkin, mümtaz.

سر آوازه

Şarkı söylemeye başlamadan önce mırıldanma.

سر آوری

Toplama.

سر آویز

Başta takılan süs.

سر آهنگ

Şarkıcılık; şarkı söylemeye giriş; enstrümanın kalın teli; albay; komutan.

سرآپای(ی)

Baştan ayağa (kadar), baştan başa, bir baştan bir başa; bütün organlar; hep-
si, tümü.

سرآپای جهان صد باره گشتم ندیدم چاره ای بیچاره دشتم (254)

سرآپائین

Aşağıya, aşağıya doğru.

سراروی

Baş damarı.

- Yokuş aşığı; aşığıya doğru. سرازیر
- Aşığıya inmek; dökölmek; başaşığı gelmek. سرازیر شدن
- اشك از چشمهای مرجان سرازیر شد (255)
- سرازیر کردن
- İndirmek, aşığıya indirmek; dökme, boca etmek, boşaltmak. سرازیری
- Yokuş aşığı meyil, rampa. سراسر
- Baştanbaşa tümü, hepsi, bütün, bir baştan bir başa. سراسر رفتن
- چو بنده نامه برخواند سراسر نبیند جز معاصی هیچ دیگر (256)
- Hızlı gitmek. سراسر رو
- Hızlı giden. سراسر روی
- Hızlı gidiş سراسر زدن (شدن، کردن)
- Bir baştan bir başa gitmek. سراسیمگی
- Şaşkınlık; perişanlık; afallama. سراسیمه
- Perişan, muzdarip; şaşkın, afallamış; vurgun; sersem; sarsılan; telaşlı. سراسیمه شدن
- درین بین مردی با پستک مخمل، شاوار گشاد، کلاه نمدی کوتاه سراسیمه وارد قهوه خانه شد (257)
- سراسیمه دل
- Gönlü perişan. جهان گردیده ای، گم کرده یاری
- سراسیمه دل و آشفته کاری (258)
- Şaşırmaq, afallamak. سراسیمه شدن
- سراسیمه شد و فریاد میکرد که از دارم چرا آزاد میگرد (259)
- سراسیمه وار
- Telaşla; afallayarak, şaşkınca.

Yokuş aşağı; aşağıya doğru.

سراشیب

Yokuş aşağı, aşağıya doğru meyilli olma; yamaç.

سراشیبی

Saç filesi, saç torbası.

سراغج (سراغچ، سراغوج، سراغوش)

Yüce başlı, kıvançlı, övünçlü.

سرافراز

به پیش عنكبوت آمد سرافراز کزاین دو عاشق دین پرده کن باز (260)

سرافراز شدن (گشتن، گردیدن)

Kıvanç duymak, iftihar etmek, şeref duymak.

سرافراز کردن

Onurlandırmak, şereflendirmek, şeref vermek.

سرافرازی

Kıvanç, övünç, iftihar; şeref.

که دارم یک کنیزک همجو ماهی ندارد جز سرافرازی گناهی (261)

سرافسار

Dizginin tutulacak yeri.

سرافشان

Baş kesen, baş uçuran, baş düşüren; baş sallayan; canını feda eden; keskin.

همه اجزای عالم عین در دند سرافشانان میدان نبردند (262)

ز شمشیر سرافشانان ظفر آتروز بدرخشید

که چون خورشید انجم سوز ننها بر هزاران زد (263)

سرافشانی

Baş uçurtma; baş sallama; keskinlik.

سرافکن

Baş uçuran, baş düşüren; kılıç, keskin kılıç.

سرافکنگی

Utanc; alçakgönüllülük, tevazu.

سرافکنده

Utangaç, utanan; alçakgönüllü.

سراکوفت

Baş ezme; kınama, kusurunu yüzüne vurma.

سراگوش

Saç filesi, saç torbası.

- Başşağı, aşağıya doğru. سراگون
- Önden gelen, lider, ileri gelen; seçkin, mümtaz. سرامد
- Sonunda, nihayet; son, akıbet; huzur, iş huzuru, iş düzeni; kader. سرانجام
- ز هر چیزی که داری کام و ناکام جدا میبایدت گشتن سرانجام (264)
چون سرانجام بد و نیک بجز مردن نیست
کشته در عشق شدن نیز سرانجامی ماست (265)
- سرانداز
- Gurur, sarhoşluk veya coşkuyla başını sallayan; fedai, canını hiçe sayan; gözünü budaktan esirgemeyen; utangaç, mahcup; bir tür başörtüsü; duvar halısı; baş düşüren, keskin; eski İran musikisinde bir bahir; çevik, kıvrak, atik; damlarda diğer kirişlerin bağlandığı ana kiriş.
- باستادند جانداران سرافراز کشیده هر یکی تیغی سرانداز (266)
- سراندازی
- Zilzurna sarhoşluk; keskinlik; fedailik; utangaçlık; çeviklik, kıvraklık.
- سر اندر حیران
- Şaşkın, afallamış.
- سرانگشت
- Parmak ucu; bir tür üzüm.
- بخون عزیزان فرو برده چنگ سرانگشتها کرده عناب رنگ (267)
سرانگشتان حنایی کردن
- Yüzük kaşına işleme yapmak. سرانگشتی
- Yüksük gibi parmak ucuna takılan şeyler; bir tür un çorbası. سرانه
- Birer birer, tek tek; kişi başına alınan vergi. سراوشانی
- Baş uçurma, baş düşürme; baş sallama. سراهنگ
- Albay; şarkıcılık; enstrümanın kalın teli; komutan. سربار
- Yük hayvanının yükünün üstüne konulan küçük balya; deve yükü; tufeyli, parazit insan; rahatsız edici insan.

Parazit yaşamak; başkasına yük olmak; başkasını rahatsız etmek.	سربار شدن
Başta taşınan yük; parazitlik.	سرباری
Fedai; asker, er; üstü açık; tavansız yer, üstü açık yer.	سرباز
Pazar gürültüsü.	سربازاری
Kışla.	سربازخانه
Askere alma.	سربازگیری
Askerlik; fedailik; cesaret, yüreklilik.	سربازی
Yokuş yukarı; fazla, aşkın, ziyade; dağ.	سربالا
Üstünkörü cevap vermek.	سربالا جواب دادن
Yokuş yukarı, yokuş, rampa.	سربالایی
Başucu.	سربالین
(268) همایون همان ساعت در شبکه گرفت و بتاخذت سربالین او رفت.	سربام
Dam kenarı	سربتو
Başı önde, başı eğik; düşünceye dalmış olan, mütefekkir, düşünceli; hilekâr.	سربخش
Pay, hisse, kısmet; büyük bay; fedai.	سربدار
Bir topluluk adı.	سرببر
Yük hayvanının yükünün üstüne konulan küçük balya; deve yükü; parazit, tufeyli insan; rahatsız edici insan.	سربراه
İtaatkâr; vazifeşinas.	سربراهی
Dürüstlük; itaatkârlık.	

İtaatkâr.

سر بر خط

Gölet, su bendinde biriken su.

سربرغ

Cellat.

سربرنده

Başı açık.

سربرهنه

Başı büyük; büyükbaş; yüksek rütbeli.

سربرزگ

Başı aşağıda, başı önde, başı yerde; itaatkâr.

سربرزیر

İtaatkârlık, başı önde olma; mahcupluk.

سربرزیری

Güç; üstü kapalı; karmaşık, çapraşık.

سربرست

Güç; üstü kapalı; gizli, saklı.

سربرسته

سخن سربرسته گفتى با حریفان خدا را زین معما پرده بردار (269)

سربرسر

Baştan başa, tümü, hepsi; eşit, denk, başabaş.

عالم همه جا سربرسر رباطیست خراب

در جای خراب هم خراب اولیتر (270)

همه حوران به يك سو راه رفته ز ماهی سربرسر تا ماه رفته (271)

بدو گفت مادر که این رای نیست ترا باجهان سربرسر پای نیست (272)

سربرسر شدن

Eşit olmak, denk olmak, başabaş olmak.

سربرسر کردن

Hesabı düzeltmek, hesabı tesviye etmek.

سربرسر کسی گذاشتن

Birini alaya almak, birine takılmak.

سربرباطقی

Kayıtsız, laubali; aptal, şaşal.

سربرکف

Fedai.

Başı yüce; kıvançlı.	سر بلند از این رباطِ دو در چون ضرورتِ رحیل رواق و طاق معیشت چه سر بلند و چه بیست (273) سر بلندی
İftihar etme, kıvanç duyma.	بر آستان جانان گر سر توان نهادن گلبانگِ سر بلندی بر آسمان توان زد (274) سر بهر
Mühürlü, dokunulmamış, el sürülmemiş, bakire; yeni.	سر بند
Sarık; çobanbaşı.	سر بها
Kan parası, diyet; esir ve tutukluları kurtarmak için verilen para.	سر بهر
Polis yüzbaşısı.	سر بهوا
Kayıtsız, laubali; akli bir karış havada.	سر به نیست
Yokluk, yok oluş.	سر بیله
Kürek şeklinde, geniş temren.	سر دینه
Hamamdaki soyunma odası, hamam kabini.	سرپا
Ayak üstü.	سرپائین
Baş aşağı, aşağıya doğru.	سرپاس
Çobanbaşı; başmuhafız; polis generali; siper.	سرپاسبان
Emniyet çavuşu.	سرپاتش
Ağır gürz.	سرپایان
Sarık; miğfer; miğfer içindeki yumuşak başlık; miğfer bağı.	

- Terlik; uyuktu duran; fahişe; cinsel ilişki. سریایی
- Ağızdan dolma top veya tüfek. سرپر
- Sekreter, genel sekreter; idare amiri; yazman; önder, lider; bakıcı, koruyucu. سرپرست
- Koruma, kollama; genel yazmanlık, genel sekreterlik; başkanlık, önderlik, liderlik. سرپرستی
- Başhekim. سرپزشك
- Güç, kudret; cesurluk, yiğitlik. سرپنچگی
- Parmak ucu; pençe; güç, kudret; güç sahibi. سرپنجه
- حافظ از سرپنجهء عشق نگار همجو مور افتاده شد در پای پیل (275)
که رخ بنمای چندی رجه داری که شیر گوئی و سرپنجه داری (276)
سرپوش (سرپوشنه ، سرپوشه)
- Kapak; baş örtüsü; serpuş. سرپوشیده
- Üstü kapalı, örtülü; örtülü kadın, mesture; üstü kapalı yer. سرپهن
- Üst kısmı geniş olan; başı düz ve geniş olan kimse. سرپیچ
- Sarık; sarığa takılan süs eşyası; gaz lambasındaki gaz memesi; köşe, köşebaşı.
روز بیش از حرکتم بانگلیس سرپیچ کوچه باودت برخوردارم (277)
- Baş kaldırma, itaatsizlik. سرپیچی
- İsyan etmek, baş kaldırmak, itaatsizlik etmek. سرپیچی کردن
- Başhademe. سرپیشخدمت
- Baştan ayağa kadar, hepsi tümü, tamamı, bütün. سرتاپا(ی)

aştan başa, bir baştan bir başa, tamamın, tümü, hepsi.	سرتاسر
وگر خود مال سرناسر حرامست چه گویم کان عقوبت بر او امست (278)	سرنافدم
Baştan başa, baştan ayağa kadar, tümü, hepsi.	سرناقدم وجود حافظ
در عشق نهال حیرت آمد (279)	سرتراش
Berber, kuaför.	سرتراشی
Berberlik, kuaförlük.	سرتیپ
General; tuğgeneral.	سرتیپی
Generallik; tuğgenerallik.	سرتیر
Tavandaki her kiriş ve bunların duvardan çıkan uçları.	سرجاندار
Silahtarağası.	سرجای
Yer, yeri, yerinde.	همایون مات و منگ بسر جای خودش ایستاده بود (280)
Kaymak.	سرجفرات
Baş; özet, öz.	سر جمله
Grup başı; nüfuzlu, nüfuz sahibi.	سرجنبان
Onbaşı.	سرجوخه
Tadımlık; kaynama; başlangıç; öz.	سرجوش
Bir şeyin kaymağını yemek.	سرجوشی بردن
Onbaşı.	سرجوقه
	سر جهاز کسی بودن

Biriyle göbeđi bir kesilmiř olmak.

سرچيق

Tütün içilen çubuk hokkası.

سرچرخى

Kaçarlar döneminde kuyu açılması için toplanan vergi.

سرچشمه

Pınarbaşı; pınar, menba.

ای سلیم آب ز سرچشمه ببند که چو پر شد نتوان بسنن جوی (281)

كوثر كجا و لعل روان بخش او كجا

سرچشمه حیات كجا، آب چو كجا (282)

سرچشمه دار

Mucit; bir şeyi ilk defa bulup ortaya çıkaran.

سرچكاد

Üst alın.

سرچنگ

Parmak uçları; tokat.

سرچين

El ile toplanmış; seçkin ve güzel.

سرحال

Mutlu, keyifli, neşeli.

سرحد

Sınır, hudut, serhat; yayla.

سرحددار

Sınır muhafızı.

سرحكم

Başhakem.

سرحاقه

Kabile reisi, topluluk reisi; mürşit.

سرحاقه ده عقل

Akl-ı evvel.

سرحمام

Hamamdaki soyunma bölümü.

سرخاره

Süslü saç iğnesi; sırt kaşıyacağı.

سرخارهای جهان تیز کردن

Kendince önemli işi olmak, alçak dağları yaratmış olmak.

سرداری
Komutanlık; başkanlık; önderlik, liderlik; aşiret reisliği; sahip olma; Kaçarlar devrinde bir erkek giysisi.

سز داستان
Hikaye başlığı.

سر داستان کتودن
Hikayeye başlamak.

سرداور
Başhakem.

سرداوه
Havuzlu bodrum katı.

سردبیر
Yazı işleri müdürü.

سردر
Kapı üstü; üst oda.

سر در پیش
Utangaç, başı önde.

ردرختی
Ağaçtan toplanan meyva vs.

سردرد
Baş ağrısı.

همایون هراسان از سردرد از خواب پرید (285)

سر در گلیم
Bir tür oyun.

سردرگم
Karmakarışık; şaşkın; avare.

سر در هوا
Arzulu; avare.

سردست
Bilek; parmak ucuyla tutma; el; işporta tezgahı.

ببازوان توانا و قوت سردست

خطاست، بیجہء مسکین نانوان بشکست (286)

سردسته
Önder, lider; sopa, baston, asâ.

سردستی
Eldeki şey; derme çatma; alüminit şeyler; işporta tezgahı.

وارد خانه اش که شد یکسر رفت باطاق سردستی خودش که میز تحریرش

آنجا بود (287)

سردفتر

Noter.

سر دل کردن

(Mide) şişkinlik yapmak.

سردم

Hankah; eskiden spor salonlarındaki yüksekçe yer; âşurâ törenlerinin yapıldığı ahşap salon.

سردماغ

Keyifli, neşeli.

سردو

Koşa koşa.

سردور

Baş casus.

سردوشی

Apolet.

سردهقانی

Başçiftçi; başçiftçi için diğer çiftçilerin yılda bir kez imece yapmaları.

سردیو

Divan büyüğü.

سرراست

Dosdoğru, dümdüz; düz olan her şey; eksiksiz, tam, tamı tamına.

سر راه

Yolda, yol üstünde.

سر راهی

Selamet parası; sokağa bırakılan bebek; yolcunun yola çıkmadan önce verdiği bahşiş ve sadaka.

سررسید

Çek, senet vesairenin ödenme vadesi.

سررشته

İpucu; çalışma tarzı; işbilirlik; maksat; muhasebe bürosu.

کجا سررشتهء این سر توان یافت.

که سر تونه دل دید و نه جان یافت. (288)

سررشتهء دار

İşin aslını bilen; muhasebeci; Kaçarlar döneminde vergi memuru.

سررشتهء داری

Muhasiplik; levazım dairesi.	سرریز
(Havuzdan) su taşması.	سرزده
Ansızın, apansız, habersizce.	سرزمین
Ülke, toprak; arazi; arsa.	سرزن
Asi, isyankâr.	سرزنده
Keyifli, neşeli; tanınmış, meşhur; lider, topluluk başı.	چقدر سرزنده و دل بنشاد بود! خدا بیامرز دش (289)
Kınama, ayıplama.	سرزنش
Kınamak, ayıplamak.	سرزنش کردن
	چو سوختم ، مبر ای باد خاکم از در دوست که دشمنم نکند سرزنش که هرجائی است (290)
Itaatsiz, serkeş.	سرزور
Çiftçibaşı.	سرسالار
Saçmalama; sayıklama; sersem; menenjit. .	سرسام
Sersemletici; menenjit sebebi.	سرسام آور
Deli.	سرسامه
Taptaze, terütaze; sevinç; mutlu, talihli, devlat sahibi.	سرسیز
	نه ای سرسیزتر از برگ بر خیز بلرز و زرد شو وز هم شو ریز (291)
Hödük, ahmak ve bilgisiz.	سرسیک
İtaatkâr; teslim olmuş; sâlik.	سرسپرده
	سرسجده

Şiilerin namaz mührü.

Dik kafalı, inatçı; güçlü; korkusuz, pervasız.

Hol.

Baştan savma iş; rastgele söz; alçak; alelacele, üstünkörü.

Büyüklik havasında olmak, yükseklerde uçmak.

Başsağlığı.

Çok az, azıcık.

Sigara ağızlığı.

Silindir kapağı.

Dal ucu; ince dal; boynuz ucu.

Boğalar boyhuz boynuza dövüşmek; iki güreşçinin güreş başında birbirine sarılması; azarlamak, çıkışmak.

Dolu, dopdolu.

Utanaç, rezalet.

حالا ابن سرشکستگی را چه بکند؟ نه میتواندست از حسته چشم بپوشد و نه اینکه دوباره او را به بید (292)

Utangaç, mahcup; rezil, başı yerde.

جلو همه خوار و سرشکسته خواهیم شد که بگویند برادرت خسته ترس
ابوالفتح را گرفته (293)

Baş yaran; dağıtım; adam başı dağıtım, paylaşırma.

Paylaştırmak, adam başı dağıtmak.

سر سخت

سرسرا

سرسری

سرسری داشت

سرسلامتی

سرسوزن

سرسیگار

سرسیلندر

سرشاخ

سرشاخ شدن

سرشار

سرشکستگی

سرشکسته

سرشکن

سرشکن کردن

سرشمار

Nüfus sayımı görevlisi; bir kişilik vergi.	سرشماری
Nüfus sayımı; bir kişiden alınan vergi.	سرشماره
Ünlü, tanınmış, meşhur.	سرشناس
ولی داش آکل در شهر مثل گاو پیشانی «نفید سرشناس بود» (294)	سرشو(ی)
Baş yıkayan; berber; hacamatçı; baş yıkanılan bir tür bitki.	سرشیب
Baş aşağı, yokuş aşağı.	سرشیر
Süt kaymağı.	سرطویله
Büyük tavla.	سرعسکر
Komutan.	سرعشر
Her on âyette bir Kur'ân kenarına konulan işaret.	سرغزل
Gazel matlaı; seçme gazel.	سرغلیان
Nargile hokkası.	سرغنه
Benzersiz; büyük.	سرغوغا
Kavga çıkaran, elebaşı; bozguncu.	سرفراز
Kıvançlı,övünçlü.	سرفروشی
Cesaret.	سرفوج
Bölük başı.	سرفهرست
Fihrist başı.	مفرح نامه جانهاست نامش
	سرقافله
Kervancıbaşı.	سرفهرست دیوانهاست نامش (295)

Kafile başı.	سر قطار
Hava parası.	سرقفلی
Koç.	سرقوچ
Başçık, küçük baş; fazla yük; su menffezi.	سرك
İşçibaşı, formen; (Safevîlerde) idarî teşkilat; (Safevîlerde) muhasebe; me- blağ; sayın; Teğmen ile Albay rütbeleri arasındaki subay ve polislerin resmî ünvanı.	سرکار
Kitaptan fala bakma.	سر کتاب
Baş eğik; Farsçada "kâf" ve "gâf" harfleri üzerine konulan işaret, serkeç.	سرکچ
Genel olarak siyah olan her şey; kara bulut.	سرکحلی
Başkan, reis; ele başı; aşiret reisi; (Kaçarlarda) komutan.	سرکرده
İsyankâr, asi, itaatsiz, başkaldıran, serkeş.	سرکش
چو بگشادی عقیق درفشان را بآب خضر کشتی سرکشان را (296)	سرکشی
İtaatsizlik, başkaldırma, isyan; inceleme.	که تو تا سرکشی در پیش داری بلاشک سرنگونی بیش داری (297)
Geçinmek; serkeşlik etmek.	سرکشی کردن
Gizlice bakmak.	سرك کشیدن
Başkomiser, polis komiseri, karakol amiri.	سرکلانتر
Başkonsolos,	سرکنسول
Başkonsolosluk.	سرکنسولگری

zme; kınama; zabit; güçlü rakip veya düşman.	سرکوب
Baş ezmek, cezalandırmak; yenmek. Gürz.	سرکوب کردن سرکوبه
Baş ezme, cezalandırma.	سرکوبی
Alçak kişi; değersiz, hakir, liyakatsiz.	سرکوپک
Baş ezme; kınama, kusurunu yüzüne vurma.	سرکوفت
Macera, serüven; yaşam öyküsü, hal tercümesi.	سرگذشت
Canından bezmiş; özgür.	سرگذشته
Öfkeli, hiddetli; kibirli, mağrur; mutsuz.	سرگران
Hiddet, öfke; gurur; mutsuzluk; iltifat etmeme.	سرگرانی
	چشمیت از نار بحافظ نکند میل آری سرگرانی صفت نرگس رعنا باشد (298)
İtaatsizlik, isyan; kararsızlık; huzursuzluk; baş kesmeye niyetlenme.	سرگرایی
Binbaşı.	سرگرد
Baş dönmesi.	سرگردا
	سرگردان
Şaşkın; başı dönen; avare, derbeder.	
	همه مردان از او حیران بمانده زن بیچاره سرگردان بمانده (299)
Şaşkınlık, avarelik, derbederlik.	سرگردانی
	ندیدم کس به نافرمانی او مرا تا کی ز سرگردانی او؟ (300)
Başı tutulan; baş ağrısı çeken; kınayan; baş ağrısı; kınama.	سرگرفته
Meşgul; sarhoş; çakırkeyif.	سرگرم

Meşgul olmak; sarhoş olmak; ilgilenmek.	سرگرم شدن تو شمع مجلسی از باده گر شوی سرگرم جگر کباب کنی عاشقان تئیدا را (301)
Meşguliyet, uğraşı; meşgul edici şey, oyalayıcı şey.	سرگرمی
Grup başı, topluluk lideri.	سرگروه
Tespîh düğümü.	سرگره
Cizye.	سرگزین (سرگزه، سرگزید)
Bölge hakiminin adamları tarafından her sürüden bir hayvan seçimi.	سرگزین
Başı açık, üstü açık; kapağı açık.	سرگشاده
Şaşkınlık; avarelik, derbederlik.	سرگشتگی
از این بیچارهء مسکین چه خواهی؟ (302)	بصد سرگشتگی میگفت الهی
Şaşkın; avare, derbeder.	سرگشته
بزرگان را از آن آگاه کردند (303)	زنان سرگشته عزم راه کردند
Çocukların ipten yapıp oyun oynadıkları top.	سر گل
Çoban.	سر گله
Avare olmak, derbeder olmak.	سرگم شدن
İtaat etmek.	سرگوش گرفتن
Fısıldaşma; sohbet, konuşma.	سرگوشی
	روی همچون گل کجا، موی «نؤید ما کجا ساده رویان را بهم بازی و سرگوشی خوش است (304)
Kulağına fısıldamak.	سرگوشی کردن
Baş dönmesi; şaşkınlık.	سرگیجش
Baş dönmesi; şaşkınlık.	سرگیجه
Mum vs.nin başını tutma; mum ve kandil söndürme; başlama.	سرگیری
سرلاد	
Ordu komutanı; tümgeneral.	سرلشکر

Ordu komutanlığı; tümgenerallik.	سر لشکری
Başlık, serlevha.	سر لوحه (سر لوح)
Körebe oyunu.	سر مامک
Aylık, maaş; ay başı.	سر ماهی
Sermaye; mal, servet; kabiliyet; asıl, başlangıç.	سر مایه
Sermayedar, kapitalist, sermaye sahibi.	سر مایه دار
Sermayedarlık, kapitalizm.	سر مایه داری
Bir tür ilaç.	سر مج
Hepsi, tümü, toplamı.	سر مجموع
Mahalle büyüğü; mahalle başı.	سر محله
Haydi!, Sallanma!	سر مخار!
Sarhoş; mutlu, sevinçli; baygın; gururlu, kibirli.	سر مست
چنان پنداشت ان سر مست مهجور که آن قصر عروس اوست از دور (305)	
Sarhoş olmak; sermest olmak, mutlu olmak; bayılmak; mağrur olmak.	سر مست شدن
	سر مستی
Sarhoşluk, mahmurluk; mutluluk; baygınlık; gururlanma, kibirlenme.	
Yazı örneği, sermeşk; örnek.	سر مشق
Başmakale.	سر مقاله
Konut, mesken; konak.	سر منزل
Biraz, birazcık.	سر مو (سر موئی)
زنش گفتا گر از من سر نتابی	سر موئی ز وصل من نیابی (306)
چو تو آگه نه ای از سر پیشان	سر موئی مکن انکار ایشان (307)
Çok küçük ve az.	سر موری
Mâveraünnehir'de çizmenin üstüne geçirilen ayakkabı.	سر موزه
Başmühendis; yüksek mühendis.	سر مهندس

Mektup başlığı.	سرنامه
Deniz onbaşı.	سرناوی
Yazgı, alın yazısı.	سرنیشت
Uçak, gemi veya otomobil yolcusu; binek hayvanlı kervan yolcusu.	سرنشین
Kafile başı.	سرنفر
Baş aşağı; tepetakla; talihsiz, zavallı.	سرنگون
مرا تا چند گردانی بخون در نخواهی یافت از من سرنگون تر (308)	
Baş aşağı.	سرنگونسار
نمیگویم که ای شاه نکوکار مکش در یای اسبیم سرنگونسار (309)	
Altüst olmak, perişan olmak; devrilmek.	سرنگون شدن
دلش از دست رفت و سرنگون شد غلط کردم چه می گویم که خون شد (310)	
Nöbetçibaşı; yaşlı bekçibaşı.	سرنوبه
Almyazısı, yazgı, kader.	سرنوشت
از پوزه اخم آلود و لوجه آویزان آنها پیدا بود که از سرنوشت خودشان ناراضی هستند (311)	
Süngü.	سرنیزه
Başı açık, üstü açık.	سرواز
Yüzbaşı; reis, önder, lider.	سروان
Üst baş.	سر و بر
Başı sonu.	سر و پای
چون نه انجام پیداست و نه آغاز نیابد کسی سروپای جهان باز (312)	
Altı üstü, topu topu, tümü; başı sonu; ters, tersten.	سر و ته
Şişman, tombul.	سر و ته یکی
Reis, önder, lider, başkan.	سرور

علی التحقیق تاج سروران اوست

علی الحق خواجه پیغمبران اوست (313)

	اگر من هستم و گرنه در این راه منم دلبر ، منم سرور ، منم شاه (314)
Önderlik, liderlik, başkanlık; padişahlık, saltanat; üstünlük.	سروری
کلاه سروریت کج مباد بر سر حسن	
	که زیب بخت و سزاوار ملک و تاج سری (315)
Üst, üst baş.	سر و روی
اتوه بیای از پهلوی او گذشت و برفهای آبدار و گل خیابان را بسر و روی	
	او پاشید (316)
Düzen, yaşama düzeni; ev eşyası.	سر و سامان
عاقبت کار حریفان همه سامان گرفتن	
	انچه سامان نپذیرد، سر و سامان من است (317)
Gürültü patırtı.	سر و صدا
Düzen, intizam.	سر و صورت
Birine uğrama.	سر وقت
Birini aramak.	سر وقت کسی رشتن
Iş gücü; alış veriş, işlem.	سر و کار
	در سر و کار تو کردم دل و دین با همه دانش
	مرغ زیرک بحقیقت منم امروز و تو دامی (318)
Boy pos, vücut.	سر و کله
Başlangıç; tarih; takasta üste ödenen para; kişi başına düşen vergi.	سرونه
Dış görünüş, kılık.	سر و وضع
Eş dost.	سر و همسر
Başı dönen, şaşkın; avare, derbeder.	سر حال
Üstünkörü, yüzeysel, baştansavma.	سرهم بندی
Albay; komutan; dövüşçü.	سر هنگ
Havaya (ateş etmek için kullanılır.)	سرهوائی

شب سوم باز ششلول را برداشتم و سر هرائى بهمین درخت کاج جلو پنجره
خالی کردم (319)

Önderlik, liderlik; komutanlık; başa ait; savaş sırasında atın başına
takılan demir alet.

Bindirmek. سری کردن

Başla ilgili, başa ait; baş taraf; mezar üstü. سرین

Baş köpeğe benzeyen; fertleri köpek başlı olan efsanevi bir (سگسار)
kavim; köpek gibi; dünya işleriyle uğraşmaktan hoşlanan.

Siyah başlı; kalem; bir tür balık; zavallı ve yoksul kadın; günahkâr. سیاه سر

Siyah başlı; kalem; bir tür balık; zavallı ve yoksul kadın; günahkâr. سیه سر

Som altın; tam ayar altın. شش سری

Perişan halli. شوریده سر

Birinin yüzüsuu hürmetine. صدقهء سر کسی

هر شب که گدا علی خانه میامد دستمال هل و گل را اطاق خدیجه میبرد و
من هم از صدقهء سر او زندگی میکردم (320)

Geniş ağızlı şişe, damacana vs. فراخ سر

Başucu, başucunda; baş altı. فراسر

Kafatası. کاسهء سر

کاسهء می گیر چون نرگس که دوران فلك

کاسهء سر خاک ره کردست. کیکاوس را (321)

Yoksul, fakir. کاسهء سرنگون

Kibirli, gururlu; ordu komutanı; öfkeli. گران سر

Gururlanma, kibirlenme; ordu komutanlığı; sarhoşluk; öfke, gazap. گران سری

Yuvarlak başlı. سر

Yüzü açık, başı açık, örtüsüz. گشاده سر

Başı dönen; avare; şaşkın. گشته سر

Boğa başlı görünen. گوسر (گوسر، کاوسار)

Gürz darbesine maruz kalmak.	گوسر خوردن
Gürz vurmak.	گوسر زدن
Isteksizce alınan lokma, ağızda büyüyen lokma; istediği halde lقمهء سر، بیری istemediğini söyleme.	
Korkuluk; çirkin ve korkunç görümlü kimse.	لولوی سر خرمن
Dokuz felek.	مار نه سر
İşporta malı.	متاع سر دسب
Beyin.	مغز سر
مغز سر او که روی بانیس ریخته بود، لکه های خون روی قالیچه، ناله و بیتابی خویشانش. مانند صاعقه در او تأثیر کرد (322)	
Baş aşağı.	نگون سر
Eş; can dostu; benzer; aynı rütbede; aynı boyda.	همام سر
Yedi başlı.	هفت سر
Aynı boyda; aynı rütbede; benzer; akran; (ailede) eş; can dostu.	همسر
همان می شد جیببش بود همبر بجیحونی رسیدند آن دو همسر (323)	
Tamamı, bütünü; baştanbaşa; derhal; dosdoğru.	یک سر (یکسر)
چنانش معتقد گشتند یکسر که از حکمش نه پیچیدند یک سر (324)	
حافظا روز اجل گر بکف آری جامی	
یکسر از کوی خرابات برندت به بهشت (325)	
همین را چون ز راه دور دیدند ز پیش رابعه یکسر رسیدند (326)	
Çok az, birazcık.	یک سر مو
نداری یکسر مو عقل گوئی که در نام مگس سیمرخ جوئی (327)	
Tamamen, büsbütün, hepsi.	یک سره

VII. İÇİNDE "SER" KELİMESİ GEÇEN ATASÖZLERİ:

Yukarıda belirtildiği gibi Prof.Dr.A.Naci Tokmak'ın Farsça atasözleri ve deyimlere ilişkin çalışması olduğundan, burada, sözlük ve diğer kaynaklarda

tespit edebildiğimiz ve içinde "ser" kelimesinin geçtiği atasözleri ve deyimleri liste halinde vermekte yetiniyoruz.

از دوست يك اشارت، از ما بسر دویدن

از سر تا پایش يك من ارزن ریزند، دانهء بزمین نیاید

اگر خواهی سلامت، سر نگهدار

این سر ما، این هم شمشیر تو

بریده سر نروید بار دیگر

بهوش باش که سر در سر زبان نکنی

خرد اندر سر نیست بر سر نیست

زبان سرخ سر «بیز میدهد بر باد

سریار مال خر بردبار است

سریاری ته باری را میبرد

سر بازگانی راستی است

«سر باشد، سامان کم نیاید

«سر باشد، کلاه به یار است»

سر با شرف چون پی دم بود

سر بده و «سر مسپار

سر بریده بانگ نکند

سر بریده سخن نگوید

سر بزرگ بالای بزرگ دارد

سر بزرگ و ریش دراز نشان احمقی است

سر بسر، بی درد سر

سر بستکند در چارقده، دست بستکند در آستین

سر بستکند در کوزه، دست بستکند در آستین

سر پنه آنجا که باده خورده ای

سر بود در حرم کردن ساز حرام

سر بیخرد چون تن بی روان

- سر بیصاحب می نرشد.
 سر بی علم بدگمان باشد.
 سر بیگناه بالای دار نهیرود
 سر بیگناه پای دار میرود، اما سر دار نهیرود
 سر پیری، داغ امیری
 سر بیری معرکه گیری
 سر تاجداران نبرد کسی
 سرت را از زبان بیم هلاک است
 سرت گر باید بر ابره، یاه
 سرانجام خاک است ازو جایگاه (فردوسی)
 سر تیز چو خار باش تا یا چو گل
 گه در بر و گاه در کنارت باشد (ظهیر)
 سر جوانمردی راستی است
 سر چرا بدم چون درد سر نماند (مولانا جلال الدین رومی)
 سر حنیم روغن میرویم
 سر خر باش، صاحب زر باش
 سر خر پالیز
 سر خر، دندان سگ
 سر خصم اگر بشکند مشت تو شود نیز آزرده انگشت تو
 سر خواهی ستمت، سر نگهدار
 سر دنیا را با جگر نپوشانیده اند
 سر را قمی میشکند، ناوانش را کاشی میدهد
 سرزده داخل مشو، میکده حمام نیست
 سرش از خودش نیست،
 سرشان بشکم هم
 سرش بدیوار میخورد

- سرش برود، زبانش نمیرود
 سرش بسجدهء حق نرسیده
 سرش بشکمش
 سرش بکلاهش میارزد یا نه یارزد
 سرش بوی قرمه سبزی میدهد
 سرش چنگ است. اما دلش تنگ است
 سرش را پراهنش هم میداند
 سرش را مویش میداند
 سرش تسمه است با تسمه
 سر غم عشق را بیانی دگر است
 سر فدای تنگم
 سرفرازی در بیم سر تواند بود
 سر کچل و عرقچین
 سر کل را پناه دان ز کلاه
 سرک من دماک
 سر کوچک و ریش دراز نشان احمقی است
 سر که بی مغز بود، نغزی دسنار چه سود
 سر گاو در خمره مانده
 سر گنجشک خورده است
 سر ما، تقدیر خدا
 سر مار بدست دشمن بکوب
 سر مرا بشکن، نرخمرا مشکن
 سر مرا سرسری، متراش ای استاد سلمانی
 که ما هم در دیار خود سرری، داریم و سامانی
 سر مرد برود، قولش نمیرود
 سر مردمی بردباری بود

- سر مردمی راستی است.
- سر نادرستی ها درستی است.
- سر ناراستی ها راستی است.
- سر ناسزایان بر افرایشن وز ایشان امید بهی داشتن
- سر نعل اسب قنبر، ای خان جنگ، میکنند
- سر همانجای نه که خوردی می
- سری را که درد نمی کند دستمال چه باید (یا) چه ضرور؟
- سری که درد ندارد دستمال چه باید؟
- سری که درد نکند، رومال چرا باید بست؟
- سری که درد نمی کند، دستمال میند
- ظالم ظالم بر سر اولاد ظالم میرود
- گویی سر آورده
- هرجا که سر است، بدایی است.
- هر دو سر سود (منفعت) است
- هرکه را سر بزرگ، درد بزرگ.

TARAMA YAPILAN KAYNAKLAR

- Cevâmi'u'l-hikâyat-i Avfi, Numûnehâyî ez nazm u nesr-i fârsî, s.54.
- Dîvân-i Hâfız, bk. Hâce Şemseddîn Muhammed Hâfız-i Şîrâzî.
- Ehlî-yi Şîrâzî, Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehlî-yi Şîrâzî, nşr. Hâmid-i Rabbânî, Tahran, 1344 hş.
- Ferideddîn-i Attâr, İlâhînâme, nşr. Fu'âd-i Rûhânî, Tahran, 1351.
- Firdevsî, Şahnâme.
- Gulistan, bk. Sa'dî-yi Şîrâzî.
- Hâce Şemseddîn Muhammed Hâfız-i Şîrâzî, nşr. Muhammed-i Kazvînî-Dr. Kasım-i Ganî, Tahran, 1320 hş.
- Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehlî-yi Şîrâzî, bk. Ehlî-yi Şîrâzî.
- Sa'dî-yi Şîrâzî, Gulistân, nşr. Dr. Halîl Hatîb-i Rehber, Tahran, 1348 hş.
- Sâdık-i Hidâyet, Se katre hûn, (Kitâbhâ-yi Perestû), Tahran 1344 (1965).
- Se katre hûn, bk. Sâdık-i Hidâyet.

FAYDALANILAN SÖZLÜKLER VE GRAMER KİTAPLARI

- Abbâsî, Muhammed, Ferheng-i câmi'-i âlmânî be fârsî, Tahran, 1363.
- Ahmed Âsım, Tercüme-i Burhân-ı kâti, I-II, İstanbul, 1287.
- Aka Seyyid Muhammed Ali (Dâ'i'l-islâm), Ferheng-i nizâm, I-V, Haydarabad, 1348-1358 hk.
- Amîd, Hasan, Ferheng-i Amîd, I-II, Tahran, 1354.
- Ateş, Ahmed - Tarzi, Abdülvehhab, Farsça Grameri, İstanbul, 1970.
- Cemâlzâde, Seyyid Muhammed Ali, Ferheng-i lugât-i âmiyâne, Tahran, 1341.
- Destûr-i zebân-i fârshi, Penc ustâd (Abdu'l-azîm-i Karîb, Meliku's-şu'erâ Behâr, Bedî'u'z-zemân-i Furûzânfer, Celâl-i Humâ'î, Reşid-i Yâsemî), I-II, Tahran, 1350.
- Dihhodâ, Ali Ekber, Emsâl u hikem, I-IV, Tahran, 1352.
- _____, Lugatnâme-yi Dihhodâ, Tahran, 1337-1356.
- Emirkuli Emînî, Ferheng-i avâm ya tefsîr-i emsâl u istilâhât-i zebân-i fârshi, I-III, Isfahan, 1350-1363.
- Etik, Arif, Farsça-Türkçe Lugat, İstanbul, 1968.
- Ferheng-i fârsî, bk. Mu'în, Dr. Muhammed.
- Hanlerî, Perviz Natil, Destûr-i zebân-i fârsî, Tahran, 1352.
- Hayyâmpur, Dr. A., Destûr-i zebân-i fârsî, Tebriz, 1344.
- Hayyim, Suleyman, Ferheng-i câmi'-i fârsî-ingilîsî, I-II, Tahran, 1354.
- Humâyunferruh, Abdu'r-rahim, Destûr-i câmi'-i zebân-i fârsî, nşr. Ruknu'd-dîn Humâyunferruh, Tahran, 1338.
- Junker, Heinrich F. J. - Alevî, Bozorg, Ferheng-i câmi'-i fârshi-almânî, Tahran, 1363.
- Kanar, Dr. Mehmet, Büyük Farsça Türkçe Sözlük, İstanbul, 1993.
- Lambton, A.K.S., Persian Grammar, Cambridge, 1967.
- Lazard, Gilbert, Grammaire du Persan Contemporain, Paris, 1957.
- Medenî, Sadık Emin, Destûr-i zebân-i fârsî, Tahran, 1363.
- Meşkûr, Dr. Muhammed Cevâd, Destûrnâme der sarf u nahv-i zebân-i pârsî, Tahran, 1349.
- Muhammed Emin Edîb-i Tûsî, Ferheng-i lugât-i edebî, Tebriz, 1345.
- Muhammed-i Pâdşâh mutehallis be Şâd, Ferheng-i Ânendrâc, zîr-i nazar-i Muhammed Debîr-i Siyâkî, I-VII, Tahran, 1335.
- Mu'în, Dr. Muhammed, Ferheng-i fârshi, I-VI, Tahran, 2536.
- Nûşîn, Abdu'l-huseyn, Vâjenâmek (Intişârât-i bunyâd-i ferheng-i Iran), Tahran, tsz.
- Olgun, Ibrahim - Draşan, Cemşid, Farsça-Türkçe Sözlük, Ankara, 1967.

Öztürk, Doç. Dr. Mürsel, Farsça Dilbilgisi, Ankara, 1988.

Sa'idî, Muhammed Nesîm-i Nughat, Destûr-i zebân-i muâsir-i derî, Kâbil, 1348 (1969).

Şeriat, Muhammed Cevad, Destûr-i zebân-i fârshi, Tahran, 1366.

Yûsuf-i Vemşidpur, Ferheng-i emsâl-i fârshi, Tahran, 1347 (1968).

DİPNOTLAR

1. Gulistân, s. 108.
2. İlahinâme, s.2.
3. ayn. esr., s.18.
4. ayn. esr., s.56.
5. ayn. esr., s.216.
6. Dîvân-îl Hâfız, s.37.
7. ayn. esr., s. 26.
8. Gulistân, s.58.
9. İlahinâme, s.11.
10. ayn. esr., s.16.
11. ayn. esr., s.322.
12. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şîrâzi, s.5, beyit 95.
13. ayn. esr., s.65, beyit 1335.
14. Se katre hûn, s. 192.
15. ayn. esr., s. 191.
16. ayn. esr., s.161.
17. ayn. esr., s.116.
18. ayn. esr., s.84.
19. ayn. esr., 82.,
20. ayn. esr., s.61.
21. ayn. esr., 57.
22. ayn. esr., s. 55.
23. ayn. esr., s. 53.
24. ayn. esr., s.42.
25. Şâhnâme, Emsâlu hikem, 1/294.
26. ayn. esr., 1/40, beyit 122.
27. İlahinâme, s.29.
28. ayn. esr., s.249.
29. ayn. esr., s.151.
30. ayn. esr., s.100.
31. Dîvân-i Hâfız, s.44.
32. İlahinâme, s.19.
33. Gulistân, s.516.
34. ayn. esr., s.304.

35. Dîvân-i Hâfız, s.100.
36. ayn. esr., s.230.
37. Gulistan, s.173.
38. İllâhînâme, s.46.
39. ayn. esr., s.49.
40. Dîvân-i Hâfız, s.139.
41. Gulistan, s.58-59.
42. İllâhînâme, s. 18.
43. ayn. esr., s.28.
44. ayn. esr., s.310.
45. Gulistân, s.220.
46. İllâhînâme, s.35.
47. Gulistân, s.89.
48. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şîrâzî, s.6, beyit 119.
49. İllâhînâme, s.10.
50. Gulistân, s. 85.
51. ayn. esr., s.299.
52. ayn. esr., s.568.
53. İllâhînâme, s.125.
54. Dîvân-i Hâfız, s.92.
55. Gulistân, s.515.
56. ayn. esr., s.209.
57. Dîvân-i Hâfız, s.156.
58. İllâhînâme, s.179.
59. Şâhnâme, 1/39, beyit 95.
60. Dîvân-i Hâfız, s.20.
61. İllâhînâme, s.4.
62. ayn. esr., s.216.
63. ayn. esr., s.238.
64. ayn. esr., s.40.
65. Gulistân, s.322.
66. İllâhînâme, s.22.
67. ayn. esr., s.15.
68. ayn. esr., s.42.
69. ayn. esr., s.204.
70. Şâhnâme, 1/41, beyit 151.
71. İllâhînâme, s.108.
72. ayn. esr., s.108.
73. ayn. esr., s.31.
74. Dîvân-i Hâfız, s.120.
75. Se katre hûn, s.49.
76. ayn. esr., s.63.

77. Divân-ı Hâfız, s.151.
 78. ayn. esr., s.230.
 79. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şîrâzî, s.86, beyit 1782.
 80. ayn. esr., s. 22, beyit 450.
 81. Gulistan, s.516.
 82. ayn. esr., s.116.
 83. ayn. esr., s. 270.
 84. İllâhînâme, s.118.
 85. Se katre hûn, s.63.
 86. Gulistan, s.534.
 87. ayn. esr., s.75.
 88. ayn. esr., s.144.
 89. İllâhînâme, s.16.
 90. Gulistan, s.87.
 91. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şîrâzî, s.11, beyit 219.
 92. Şâhnâme, I/38, beyit 82.
 93. Se katre hûn, s.73.
 94. İllâhînâme, s.47.
 95. Se katre hûn, s.174-175.
 96. Divân-ı Hâfız, s.14.
 97. Gulistân, s.283.
 98. İllâhînâme, s.90.
 99. ayn. esr., s.12.
 100. Divân-ı Hâfız, s.240.
 101. ayn. esr., s.151.
 102. Gulistân, s.63.
 103. Se katre hûn, s.124.
 104. Cevâmi'u'l-hikâyât, s.54.
 105. İllâhînâme, s.103.
 106. Gulistân, s.441.
 107. Divân-ı Hâfız, s.109.
 108. İllâhînâme, s.192.
 109. Divân-ı Hâfız, s.179.
 110. İllâhînâme, s.50.
 111. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şîrâzî, s.4, beyit 79.
 112. Se katre hûn, s.21.
 113. Divân-ı Hâfız, s.150.
 114. Cevâmi'u'l-hikâyât, s.53.
 115. İllâhînâme, s.240.
 116. ayn. esr., s.96.
 117. Divân-ı Hâfız, s.157.
 118. Gulistân, s.305.
-

119. Divân-i Hâfız, s.41.
120. Gulistan, s.111.
121. ayn. esr., s.107.
122. llâhînâme, s.95.
123. Gulistan, s.125.
124. Se katre hûn, s.99.
125. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şîrâzî, s.73, beyit 1511.
126. Şâhnâme, I/38, beyit 81.
127. Gulistan, çâp-i Furûgî, s.186.
128. ayn. esr., s.121.
129. llâhînâme, s.34.
130. ayn. esr., s.231.
131. Se karte hûn, s.133.
132. Gulistân, s.542.
133. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şîrâzî, s.39, beyit 807.
134. ayn. esr., s.24, beyit 497.
135. Se katre hûn, s.133.
136. llâhînâme, s.132.
137. Gulistân, s.76.
138. ayn. esr., s.290.
139. Şâhnâme, I/37, beyit 43.
140. Divân-i Hâfız, s.183.
141. llâhînâme, s.242.
142. Se katre hûn, s.82-83.
143. llâhînâme, s.4.
144. Se katre hûn, s.112.
145. ayn. esr., s.57.
146. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şîrâzî, s.24, beyit 487.
147. ayn. esr., s.27, beyit 546.
148. Divân-i Hâfız, s.296.
149. ayn. esr., s.173.
150. ayn. esr., s.174.
151. ayn. esr., s.181.
152. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şîrâzî, s.60, beyit 1241.
153. Se katre hûn, s.149.
154. ayn. esr., s.15.
155. Şâhnâme, I/39, beyit 93.
156. llâhînâme, s.215.
157. ayn. esr., s.263.
158. ayn. esr., s.53.
159. Şâhnâme, I/46, beyit 260.
160. ayn. esr., I/36, beyit 31.

161. Gulistân, s.269.
162. İlahîname, s.130.
163. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şirâzî, s.111, beyit 2293.
164. İlahîname, s.131.
165. Gulistân, s.110.
166. İlahîname, s.165.
167. Şâhnâme, I/30, beyit 121.
168. İlahîname, s.249.
169. Kulliyât-i eş'âr-i Mevlânâ Ehli-yi Şirâzî, s.105, beyit 2174.
170. İlahîname, s.42.
171. Gulistân, s.111.
172. İlahîname, s.173.
173. Divân-i Hâfız, s.237.
174. Se katre hûn, s.69.
175. İlahîname, s.257.
176. Divân-i Hâfız, s.215.
177. ayn. esr., s.4.
178. İlahîname, s.93.
179. Se katre hûn, s.39.
180. İlahîname, s.192.
181. Se katre hûn, s.49.
182. İlahîname, s.97.
183. Se katre hûn, s.119.
184. İlahîname, s.3.
185. Divân-i Hâfız, s.46.
186. ayn. esr., s.107.
187. İlahîname, s.153.
188. Divân-i Hâfız, s.54.
189. İlahîname, s.235.
190. Divân-i Hâfız, s.216.
191. Gulistân, s.70.
192. ayn. esr., s.390.
193. ayn. esr., s.356.
194. İlahîname, s.181.
195. Se katre hûn, s.51.
196. ayn. esr., s.139.
197. İlahîname, s.242.
198. ayn. esr., s.195.
199. Gulistân, s.299.
200. İlahîname, s.106.
201. ayn. esr., s.154.
202. Gulistân, s.162.

203. Se katre h n, s.122.
204. ayn. esr., s.181.
205. ayn. esr., s.79.
206. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehl -yi Őir zi, s.11, beyit 218.
207. Se katre h n, s.98.
208. ayn. esr., s.81.
209. ll h n me, s.101.
210. ayn. esr., s.181.
211. ayn. esr., s.75.
212. Se katre h n, s.20.
213. Gulist n, s.356.
214. Se katre h n, s.81.
215. ayn. esr., s.44.
216. ayn. esr., s.120.
217. ayn. esr., s.14.
218. ayn. esr., s.45.
219. Div n-i H fiz, s.93.
220. ll h n me, s.116.
221. ayn. esr., s.65.
222. Ő hn me, 1/38, beyit 89.
223. Gulist n, s.354.
224. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehl -yi Őir zi, s.27, beyit 558.
225. Div n-i H fiz, s.104.
226. Ő hn me, Ferheng-i F rsi, 1/889.
227. ayn. esr., aynı yer.
228. Iskendern me, Ferheng-i F rsi, 1/889.
229. Div n-i H fiz, s.75.
230. ayn. esr., s.6.
231. ayn. esr., s.225.
232. Ő hn me, Ferheng-i F rsi, 1/892.
233. ayn. esr., aynı yer.
234. ayn. esr., 1/893.
235. Div n-i H fiz, s.38.
236. ll h n me, s.215.
237. ayn. esr., s.193.
238. Ő hn me, 1/37, beyit 49.
239. ll h n me, s.37.
240. ayn. esr., s.278.
241. Gulist n, s.66.
242. ll h n me, s.13.
243. Div n-i H fiz, s.134.
244. ll h n me, s.10.

245. ayn. esr., s.145.
246. ayn. esr., s.47.
247. ayn. esr., s.17.
248. Se katre h n, s.54.
249. İlahin me, s.67.
250. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehli-yi Őr zi, s.34, beyit 693.
251. Se katre h n, s.46.
252. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehli-yi Őr zi, s.32, beyit 652.
253. Őahn me, I/29, beyit 94.
254. İlahin me, s.215.
255. Se katre h n, s.87.
256. İlahin me, s.122.
257. Se katre h n, s.66.
258. İlahin me, s.26.
259. ayn. esr., s.31.
260. ayn. esr., s.7.
261. ayn. esr., s.31.
262. ayn. esr., s.82.
263. D v n-i H fiz, s.15.
264. İlahin me, s.3.
265. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehli-yi Őr zi, s.73, beyit 1512.
266. İlahin me, s.67.
267. Gulist n, s.497.
268. Se katre h n, s.36.
269. D v n-i H fiz, s.166.
270. ayn. esr., s.380.
271. İlahin me, s.11.
272. Őahn me, I/43, beyit 187.
273. D v n-i H fiz, s.19.
274. ayn. esr., s.105.
275. ayn. esr., s.210.
276. İlahin me, s.55.
277. Se katre h n, s.96.
278. İlahin me, s.238.
279. D v n-i H fiz, s.117.
280. Se katre h n, s.48.
281. Gulist n, s.523.
282. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehli-yi Őr zi, s.10, beyit 202.
283. Se katre h n, s.194.
284. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehli-yi Őr zi, s.101, beyit 2081.
285. Se katre h n, s.54.
286. Gulist n, s.78.

287. Se katre h n, s.55.
288. İlah n me, s.125.
289. Se katre h n, s.39.
290. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehl-i-yi Őir zi, s.106, beyit 2191.
291. İlah n me, s.137.
292. Se katre h n, s.149.
293. ayn. esr., s.149.
294. ayn. esr., s.63.
295. İlah n me, s.1.
296. ayn. esr., s.27.
297. ayn. esr., s.47.
298. D v n-i H f z, s.107.
299. İlah n me, s.40.
300. ayn. esr., s.31.
301. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehl-i-yi Őir zi, s.10, beyit 189.
302. İlah n me, s.129.
303. ayn. esr., s.35.
304. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehl-i-yi Őir zi, s.68, beyit 1402.
305. İlah n me, s.242.
306. ayn. esr., s.31.
307. ayn. esr., s.133.
308. ayn. esr., s.33.
309. ayn. esr., s.41.
310. ayn. esr., s.27.
311. Se katre h n, s.105.
312. İlah n me, s.215.
313. ayn. esr., s.6.
314. ayn. esr., s.102.
315. D v n-i H f z, s.316.
316. Se katre h n, s.52.
317. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehl-i-yi Őir zi, s.58, beyit 1193.
318. Gulist n, s.209.
319. Se katre h n, s.26.
320. ayn. esr., s.115.
321. Kulliy t-i eŐ r-i Mevl n  Ehl-i-yi Őir zi, s.32, beyit 455.
322. Se katre h n, s.36.
323. İlah n me, s.139.
324. ayn. esr., s.34.
325. D v n-i H f z, s.56.
326. İlah n me, s.96.
327. ayn. esr., s.7.